

Nr 1 1995 40 kronor (befriad från moms)

Vi Mänskor

Taslima Nasrin:

Kvinnor simmar i ett hav av förbud

Fundamentalism – ett hot mot kvinnor!

Frige Leyla Zana!

Kina – en kulturell omruskning

Konstnärsporträttet, Om böcker, Kvinnomärkt, tävling m.m.

Ledaren

Nej, jag tror inte på kvinnosolidaritet!

Inte med vem som helst. Ta till exempel Anne-Marie Paulsson, ljuset från Lund, nationalekonomen som blev ökad när hon startade pigdebatten för någon tid sedan.

Nu är Anne-Marie på krigsstigen igen. Den här gången vill hon att kvinnorna ska stanna hemma och ta hand om sina barn och sina gamla föräldrar. Inte alla kvinnor, naturligtvis. Nationalekonomer är explicit undantagna – vårdbiträden däremot, de har ju så tråkiga jobb, menar hon, de kan lika gärna passa sina egna barn istället för att belasta den offentliga sektorn.

Men Rita Liljeström visade i en undersökning för många år sedan att vårdbiträden, till skillnad från många metallarbetare, trivs på sina jobb, trots den usla lönen. De vet att de utför ett viktigt arbete, i nära samspel med andra människor. Därför trivs de.

Och kvinnorna på Algots Nord, om ni minns dem – de hade enligt min mening en eländig arbetsmiljö, med en ljudnivå som inte kan beskrivas. De kämpade i alla fall för att behålla sina jobb – bland annat för den gemenskap de kände med arbetskamraterna.

Anne-Marie Paulsson bemöttes i ett radioprogram av en annan nationalekonom, Åsa Löfström. Åsa ser samhället utifrån ett solidariskt låglöne-kvinnoperspektiv, och hon visade tydligt hur dumt Anne-Maries förslag är, inte minst ur samhällsekonomisk synpunkt.

Nu är det naturligtvis inte hänsynen till statsskulden som är det avgörande för Anne-Marie Paulsson. Hennes utgångspunkt är rent ideologisk – hon vill ha tillbaka det gamla klassamhället. Arbetarklassens ungar ska ta plats som pigor, som förr i tiden, och kvinnorna ska avstå från egna inkomster för att på heltid vårda sina barn och sina gamla, mot ett beskedligt vårdnadsbidrag.

För egen del vill hon anställa barnflickor – mot skattelättnader, naturligtvis – och gamla mamma får det säkert bra på ett privat ålderdomshem. Den som kan betala, hittar alltid lösningar.

Lev som du lär, Anne-Marie! Lämna jobbet – ingen kommer att sakna dig, för ekonomer av din kaliber går det tjugo av på dussinet. Ta hem mamma från vårdhemmet – och har du ingen egen mamma eller svärmor, kan du säkert göra en insats som oavlönad stöd och hjälp för alla ensamma gamla som idag inte får tillräcklig omsorg på grund av neddragningarna inom hemtjänsten.

Många kvinnliga toppolitiker tänjer också hårt på solidaritetskänslan. Det är till exempel en *kvinnlig* statsminister i Turkiet som uppmuntrar krigföringen mot den kurdiska minoriteten, och det är tyvärr lätt att hitta liknande exempel på inhumana kvinnliga makthavare.

Vi får hoppas att vi nu, när vi har fått nästan lika många kvinnor som män i den svenska politiken, kommer att uppleva att de ger varandra mod och styrka att genomföra en politik på människors villkor.

Men kan vi lita på Mona Sahlin som jämställdhetsminister? Det är naturligtvis bra att hon kräver lika många kvinnliga som manliga landshövdingar. Jag skulle dock ha föredragit att hon hade tagit strid för att höja kvinnolönerna. En och annan kvinna iopposition uppväger inte misären som alltför många kvinnor nu tvingas leva med – i välfärdsstaten Sverige, som enligt utländska rapporter lär vara det sjätte rikaste landet i världen.

Aase Bang

Innehåll

Nr 1 1995 – Årgång 47

Vi Mänskor ges ut av Svenska Kvinnors Vänsterförbund med 4 nummer per år. För åsikter som framförs i artiklarna svarar respektive författare. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera inkommet material och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-422894
Fax: 031-144028

Ansvarig utgivare:

Aase Bang

Redaktör:

Gunnel Atlestam

Redaktionskommitté:

Gunnel Atlestam, Aase Bang,
Madeleine Bergmark, Annika
Darland, Erni Friholt, Zaida
Hagman, Marianne Lindström,
Birgitta Nilsson, Lotta Wide

Layout:

Lotta Wide

Prenumeration:

4 nr/år	140 kr
Gåvoprenumeration	140 kr
Stödprenumeration	200 kr
Postgiro: 90 24 - 1	

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag!
Vi vill gärna ha synpunkter på
tidningen!

Nästa nummer utkommer:

1 juni
Manusstopp: 15 april

Tryck:

Tryckverkstan
i Nittorp

Kvinnor simmar i ett hav av förbud Taslima Nasrin	4
Utsattas rättslöshet och maktens rätt Erni Friholt	6
Därför är jag fundamentalist... kanske, nästan, ibland Ingrid Atlestam	7
Fundamentalism – ett hot mot kvinnor! Sholeh Irani	8
Poesi	11
Slöjan som symbol Monique Etienne	12
Frige Leyla Zana Sylvie Jan, Agneta Norberg	14
Konstnärssporträtt: Lena Cronqvist Lena Boëthius	18
Tibetaner får inte födas Veronica Leo	20
Kina – en kulturell omruskning Cecilia Häggström	24
Inför Beijing Erni Friholt	27
Överens i EU – annars får Sverige be Norge om hjälp Zaida Hagman	28
Dragspel över jämställdheten Gunnel Atlestam	29
Kvinnor och invandrare förlorar på nytt pensionssystem Gunnel Atlestam	30
Det kallas kärlek Lisbeth Ernbrink	31
Sophie Adlersparre – konservativ adelsdam eller radikal feminist? Hjördis Levin	32
Den otroliga verkligheten – 13 kvinnliga pionjärer Madeleine Bergmark	36
Att förklara... ville jag inte ge mig in på Gunnel Atlestam	37
Guatemala behöver Regine Eva Zetterberg	38
Varken himmel eller helvete Kjersti Scheen	39
Tävling: Det är kvinnan bakom allt Sammanställd av Ingrid Atlestam	40
Om böcker	41
Recept, serie: Kvinnomärkt	44

Omslagsbild: Janerik Henriksson, Pica pressfoto,
Taslima Nasrin.

Baksidan: Kerri Corley,
Neusa Maria Fonseca.

Kvinnor simmar i ett hav av förbud

JAG STOD OCH pratade med en utlänning om Bangladesh. Han var så till sig över vårt lands kvinnliga premiärminister. Tänk, så långt kvinnorna kommit! Till och med premiärministern är kvinna!

Jag blev minst sagt förvånad över denna uppfattning. Är det för att kvinnorna kommit långt som både premiärministern och oppositionsledaren är kvinnor? Är det ingen skillnad mellan män och kvinnor i vårt land och har de lika rättigheter?

INTE DÅ. INTE ALLS. Jag förklarade för utlänningen att de två kvinnorna fått sina höga poster med hjälp av sin fars respektive mans namn, inte på grund av sina meriter. Vad svarar ni på det, högt ärade premiärminister? Och ni, oppositionsledaren? Skulle någon av er förneka detta? Men trots att det är tack vare en fars respektive en mans berömmelse ni fått era positioner, så ligger landets styre i era händer, och jag är stolt över det. Stolt, för att ni är kvinnor.

Men till vilken nytta är det, om ni ruckat på lagarna men inte ändrat dem, om allt förblir vid det gamla? Förändringar i grundlagen, amnesti, moms, inflation – det är inte detta jag menar. Jag tänker på kvinnofrågorna. Det är tredje världens stympade, utmärklade, sjuka, okunniga och maktlösa kvinnor jag talar om.

SÅ FORT NI gav er in i politiken tog ni på er slöjan. Men männen i politiken bär inte den religiösa hättan! Islam påbjuder kvinnorna att skyla sina huvuden och islam påbjuder även männen att bära hätta. Är det bara så att kvinnorna ska följa islams lagar en aning trognare än männen?

Vad svarar ni på det, premiärministern, och ni, kära oppositionsledare? Jag vet att ingen av er varit van att bära slöjan. En kvinna med högskoleutbildning, hustrun till en general, de är sannerligen inte vana att skyla sina huvuden! Ni har med all säkerhet lagt er till med denna nya stil för att era manliga kollegor sagt att det

är nödvändigt för att få folket på er sida.

ÄR DET INTE att lura er själva? Ni får inte ha glömt, ni kan inte glömma att man som kvinna är tvungen att simma i ett hav av förbud. Man får inte svänga vänster, inte svänga höger, inte göra det, inte göra detta. Retar ni er inte åtminstone en aning på sådana restriktioner? Det vet jag att ni gör. Alla kvinnor gör det. Kan ni då inte göra något åt dessa meningslösa påbud, när det är ni som har administrationen och makten i era händer? Om det inte är sant att ni går i en handfull personers – dessutom mäns – ledband, varför tar ni inte ställning för kvinnornas rättigheter? Skäms ni inte över att i vårt lands domstolar räknas två kvinnors vittnesmål för lika mycket som en mans? Det vill säga Khaleda och Hasine ihop är lika med en Abul Kalam?

SYRA, SOM AV ren illvilja sprayas i ansiktet, våldtäkter, mord – sådant

Ni kan inte glömma att man som kvinna är tvungen att simma i ett hav av förbud. Om inte ni, med er höga ställning, försöker upprätta kvinnan, säg vem ska då göra det?

Taslima Nasrin, författaren som för sina åsikters skull tvingats lämna Bangladesh, ställer här en mängd frågor och uppmaningar till Bangladesh kvinnliga premiärminister och oppositionsledare – även hon kvinna.

Foto: Janerik Henriksson, Pica

tillhör vardagen för kvinnorna i vårt land. Förövarna klarar sig undan tack var luckor i lagen. Är det inte dags att täppa till dessa luckor? Högt ärade premiärminister, jag är mycket stolt över att ni bär en av landets finaste tapperhetsmedaljer på kavajslaget. Ni har mina varmaste gratulationer.

MEN OM NI FÄRDAS på gator och vägar med beväpnad eskort både framför och bakom er. Det skyddet har inte vi. Prova någon gång att gå längs stadens gator, kanske efter skymningen, och bara se hur folk tafsar på er. Även ni, ledare för oppositionen! Har någon av er sett hur många kvinnor som säljer sig för några fattiga takas utmed dessa trottoarer? Är det inte som om själva kvinnosläktet bjuds ut, och det till ett mycket lågt pris? Tycker ni inte att kvinnan är som ett ting, lik en squash eller en säck potatis? Hur hög ens samhällsställning än är, är man ändå inte mer än en handelsvara.

OM INTE NI, med er höga ställning, försöker upprätta kvinnan, säg vem ska då göra det? En av er företrädare en make, den andra en far. Om ni är ute efter makt bara för att hämnas er makes död och er fars, är det en annan sak. Men om ni blir aningen mer medvetna, om ni anser det viktigt att något görs åt livet i byar och städer i vårt land, att något görs åt barnäktenskap, polygami, övergrepp i hemmen, våldtäkter och könshandel, så är jag övertygad om att ni skulle visa större entusiasm, vara mer energiska än en man någonsin skulle. Och det är förstås som det ska vara.

PENGAR OCH ÄGODELAR behövs för att man ska överleva, överleva värdigt. Islamsk arvsrätt kränker kvinnorna på flera sätt. Om hustrun dör, ärver maken en fjärdedel av hennes tillgångar. Har de inte barn ärver han hälften. Men om maken dör, är motsvarande siffror för hustrun en åttondel och en fjärdedel. Varför denna skillnad? Sedan är det skillnaden för

barnen också: finns det inga andra arvingar får en ensam son föräldrarnas hela kvarlåtenskap, men en dotter får bara, även om hon är enda barnet, hälften. Högt ärade premiärminister och oppositionsledare, säg mig varför det måste vara på det viset. Är det inte lika viktigt med jämställdhet mellan män och kvinnor som att utjämna skillnaderna mellan fattig och rik? Om denna orättvisa i ägofördelning inte kan undanröjas, varför låter ni inte all privatägd mark bli allmän egendom, vilket ändå vore det bästa. Eller gör påtryckningar från alla håll detta omöjligt? Från era manliga rådgivare från Mellanöstern, från imperialismen, från biståndsgivare? Begränsar de alla er makt? Det kan bero på att ni olyckligtvis råkar vara er makes ställföreträdare: ni har ingen egen förmåga, ingen förståelse, inget omdöme, inga ideal, ingen motivation!

Taslima Nasrin
Översättning: Annika Darland

Utsattas rättslöshet

och maktens rätt

Erni Friholt har läst Taslima Nasrins bok *Skammen*. Här funderar hon över den och sätter den i samband med egna erfarenheter.

Jag drar mig till minnes ett hemlighetsfullt möte i Dhaka, Bangladesh huvudstad. Det var i mars 1989. En iransk kvinna, politisk flykting i Berlin, skulle tala om den fundamentalistiska situationen i Iran och varna för att en liknande situation skulle kunna uppstå även i Bangladesh. Inbjudna till mötet var volontärer från olika länder och bengaler, väl insatta i dagspolitiken.

Idag kan jag se hur de med skrämmande klarsyn förutsåg dagens situation, där alla som inte är muslimer är andra klassens medborgare, där kvinnorna inte kan åberopa rättigheter enligt FN:s deklarationer, eftersom koranen är den första lagen och hur alla icke-statliga organisationer (NGO:s) som arbetar för kvinnorna, för de fattiga, lever ett osäkert liv.

Ett par dagar efter mötet åkte vi med rickshaw genom ett folktomt Dhaka. Då hade sju fundamentalistiska mullor (islamska präster) anbefallt en hartal, en generalstrejk till förmån för avrättning av Salman Rushdie som skrivit *Satansverserna*. Strejkbudet hör sammades i hela landet och var sanktionerat av regeringen.

Nu är det den bangladeshiske läkaren och författarinnan Taslima Nasrin som är utsatt för stora demonstrationer i sitt hemland för och emot dödsdomen som islamska fundamentalister utfärdat mot henne på grund av hennes skrivelser, som uppfattas som smädelser av koranen.

Plågsam läsning

I sin bok *Skammen* beskriver hon hinduernas utsatta position i Bangladesh idag. De utgör en minoritet på omkring 25 miljoner. Taslima fyller många sidor med uppräknings av brutala övergrepp, mord, våldtäkter och bränder som hinduerna är utsatta för. Det är en plågsam läsning också därför att man så tydligt ser parallellerna till Bosnien och Tjetjenien. Det handlar om de utsattas rättslöshet och maktens rätt.

Allt blev avsevärt sämre när Bangladesh övergav sin sekulariserade status och blev en muslimsk stat 1988, låter Taslima Nasrin huvudpersonen i boken, Suranjon, resonera med sin muslimske vän. Till dess hade den politiskt aktive studenten inte ens funderat på om han var hindu eller muslim. Bangladesh var hans hemland, punkt och slut.

Taslima beskriver på ett lite fyrkantigt men effektivt sätt hur Suranjons identitet långsamt förskjuts från "människa" till "hindu". En dag frå-

gar hans vän "...och vad tycker ni?" och menar därmed hinduerna. Suranjon noterar detta ögonblickligen och känslan av utanförskap börjar gripa tag i honom. Han som nyss tyckt att: låt dem bränna ner några moskéer, några hindutempel, vad spelar det för roll. Han hade ändå aldrig tänkt sätta sin fot där.

Religiösa fanatismens vansinne

Jag försökte läsa *Skammen* med sin katalog över förstörelse och brott så att jag bytte ut de bengaliska och hinduiska person- och ortsnamnen mot svenska... Då griper den verkligen tag i en och fundamentalismens och den religiösa fanatismens vansinne framstår i hela sin vidd. "Nog för att jag har slagit dig, men hur vågar du ha ont av det?", sjunger D. L. Roy.

Det är synd att boken betecknas som en roman. Kanske var det nödvändigt i Bangladesh under rådande omständigheter. Men levande debattbok hade passat avsevärt bättre. Översättningen verkar bitvis tafatt och valhant, tyvärr.

Titeln *Skammen* syftar på att Suranjons familj i slutet av boken ser en enda utväg, flykten ur landet. En skam och ett nederlag. Taslima Nasrin kallar det för ett kollektivt nederlag.

Erni Friholt

Läs Kvinnor & Fundamentalism

Kvinnor & Fundamentalism handlar om faran med religiös fundamentalism i ett kvinnoperspektiv. Tidskriften tar upp det fundamentalistiska hotet mot demokratin och kvinnors rättigheter, vikten med sekularism och religionsfrihet. *Kvinnor & Fundamentalism* handlar om kvinnors liv och kamp i länder som Iran, Egypten, Algeriet, Pakistan; Sverige och Turkiet.

Tidskriften kommer ut två gånger per år och går att beställa genom att sätta in 50 kronor på pg 11 34 28-6. På Press Stop butiker hittar du också tidskriften. Nästa nummer kommer ut i april.

Därför är jag funda- menta- list... kanske, nästan, ibland.

ATT VARA FUNDAMENTALIST innebär att man anser att den egna religionen eller politiska ideologin ska behärska hela samhället oberoende av om det är folkviljan. Med en fundamentalist går det alltså inte att diskutera. Hans åsikter och tolkning av verkligheten är inte förhandlingsbar. Han har alltid definitionsmässigt rätt, och hans rätt står över den demokratiska ordningen.

Just nu gör sig kristna fundamentalister högljudda bl.a i abortfrågan. I USA skyr de inga medel. Våld och t.o.m mord tillhör, de icke speciellt kristna, metoder som tillämpas.

Muslimska fundamentalister hör vi om så gott som dagligen i nyheterna. Av någon anledning har de större nyhetsvärde än de av annan religiös eller politisk tro, ty fundamentalister finns säkerligen inom de flesta åsiktsriktningar och har alltid funnits.

Det är ju väldigt enkelt att vara fundamentalist. Man vet vad som är rätt och fel och behöver aldrig tveka eller drabbas av existentiell ångest. Inte heller behöver man söka efter kunskap eller förståelse. Man lever helt enkelt som man är lärd vilket kan förefalla enkelt såväl känslomässigt som intellektuellt.

TOLERERA INTOLERANSEN

Men för våra möjligheter att överleva tillsammans på denna jord vore det en katastrof om olika fundamentalistiska rörelser lyckas breda ut sig. Ett av demokratins stora dilemman är just huruvida den ska tolerera intoleransen. Måste vi i demokratins namn tillåta rasistiska, fundamentalistiska och antidemokratiska rörelser? Ska vi överhuvudtaget diskutera med den som anser att förintelsen aldrig ägt rum? Eller är det tvärtom så att hade t.ex Hitlers *Mein Kampf* lästs och diskuterats av "alla människor" så hade karln genomskådats och aldrig kommit till makten?

Måste vi inte alla vara fundamentalister vad gäller våra demokratiska grundvalar och alla människors lika värde och rättigheter?

Som den uppmärksamma läsaren redan insett innebär det en logisk kullerbytta "och så går beslutsamhetens fasta hy i eftertankens kranka blekhet över" och vi står där med dilemmat huruvida demokratin måste försvaras med odemokratiska medel, genom att somligas rättigheter inskränks därför att de bedöms missbruka dem. Vem eller vilka är de som kan bära ansvaret för sådana beslut, ska de ske i demokratisk ordning? Vem "tillåts" förbjuda, internera, censurera, bomba och döda vem i demokratins namn?

"Ont ska med ont fördrivas, ändamålet helgar medlen" är gamla uttryck som visar att dilemmat inte på något sätt är nytt. Så måste vi fortsätta denna balansgång på slak lina och så demokratiskt som möjligt försvara vår demokrati och allas lika värde och rättigheter.

Därför är jag fundamentalist eftersom jag är fundamentalt emot alla fundamentalistiska rörelser, som inte accepterar "alla människors lika värde och rättigheter", men vad denna fras betyder är en minst lika svår fråga.

Samtalen, debatten, diskussionen, tankarna och visionerna kring dessa frågor utan rätt svar måste hela tiden hållas levande. De är det kitt som håller samman vår demokrati.

Ingrid Atlestam,
bibliotekarie och frilansskribent

Fundamentalism

– ett hot mot kvinnor!

Fundamentalismen sprider sig och det finns krafter i världen som njuter av dess framgångar. Solidaritet visar sig gång på gång vara kvinnornas starkaste vapen. Sholeh Irani, medlem i stödkommittén för kvinnor i Iran och redaktör för tidskriften *Kvinnor & Fundamentalism*, skriver om fundamentalism i öst och väst och sambandet med kvinnorörelsens backlash.

Abortläkarna i USA beväpnar sig. Deras liv hotas av fanatiska kristna fundamentalister. I USA pågår sedan slutet av 70-talet ett blodigt heligt krig mot abortkliniker. Ett antal kliniker har bränts, sprängts och attackerats under åren. Kidnappning, misshandel och mord av läkare och patienter förekommer allt oftare.

Under de senaste åren har personalen och de kvinnor som besöker klinikerna dagligen utsatts för våldsamma demonstrationer och trakasserier. *Army of God* och liknande våldsamma och beväpnade grupper, samman slutna till anti-choice rörelsen med sina rötter i olika kristna fundamentalistiska sekter och nyevangelister, använder sig av alla tänkbara metoder för att tvinga kvinnorna till lydnad.

Kvinnorörelsens backlash i USA har till stor del orsakats av kristna fundamentalisters politiska insatser och inflytande under Reagan och Bush – två pånyttfödda kristna presidenter. *Moral Majority*, den inflytelserika och mäktiga fundamentalistiska rörelsen i USA förespråkar bakåtsträvande åtgärder. All misär och alla problem i samhället skylls på de individuella rättigheterna, kvinnornas frigörelse och det moderna samhällets villkor. Intolerans mot andra religioner och raser, barnaga, segregerade skolor, förbud mot abort, homosexualitet och sexuella relationer utanför äktenskap, införandet av hårda straff och naturligtvis en heligförklarad fri "marknad" utan begränsningar står på de kristna fundamentalisternas program.

Skenet bedrar

Med dessa krafters pengar och stöd sprids sekter som *Livets Ord* ut i hela Europa. Unga välklädda manliga predikanter skickas till Östeuropa för att

frälsa och återetablera "guds rike". Ny-evangelisterna både i USA och exempelvis England vinner mark och ökar sina medlemsantal. I Europa arbetar de ofta i det tysta eller med metoder som lobbying och fredliga demonstrationer ännu så länge.

Rescue är en anti-abort organisation med sina rötter i USA. Under slutet av 80-talet och början av 90-talet etablerade *Rescue* sig även i England. Pengar och program kom från USA. Metoden är att organisera stordemonstrationer framför sjukhus som utför aborter och förhindra både personal och patienter att komma in på avdelningarna. Medlemmarna besöker kvinnor som ska göra abort och erbjuder dem ekonomiskt stöd för deras barn. Andra metoder som tidigare användes av kvinnorörelsen mot exempelvis pornografi eller för rätten till abort som sit-in aktioner, används idag också av *Rescue* i England. *Rescue* tar dock avstånd från de sk högerorienterade fundamentalisterna i England vilka har stort politiskt inflytande. De vill gärna kalla sig för humana och radikala. Antalet medlemmar och sympatisörer ökar i England.

Pengar från väst

Med syfte att förhindra progressiva krafters framgångar i Latinamerika satsar ny-evangelisterna hårt på fattiga bönder i regionen. Detta görs med CIA och Pentagons godkännande. Principen är att en god kristen ska avsky "kommunister", vara lydig mot militären och staten samt inte ifrågasätta förtrycket.

I den muslimska världen kunde man naturligtvis inte komma med bibeln i handen! Där behövdes också religiösa fundamentalister som en kraft mot vänsterorganisationerna men också liberalerna som krävde

nationell bestämmanderätt.

Muslimska fundamentalister i Algeriet, Egypten eller Palestina uppmuntrades tidigt av sina västinfluerade regeringar. Under det kalla kriget var väst oerhört pådrivande. För att stoppa Sovjets ideologiska och politiska inflytande i den islamiska regionen gav man möjlighet och utrymme till extrema islamiska grupper. Saudiarabien och andra oljeländer utbildade och sponsrade tillsammans med Pakistan olika fundamentalistiska grupper i regionen.

Israel har också spelat en viktig roll i denna utveckling. HAMAS är från början Israels skapelse men sedan tappade man kontrollen. Tanken var att skapa en motkraft till PLO.

Med USA:s vapen och Saudiarabiens pengar rekryterades tusentals unga män till det heliga kriget i Afghanistan. Fanatiska muslimer uppmuntrades till ett heligt krig för att stoppa "ateister och avfällingar". Dessa muslimska legosoldater lärde sig att med Koranen i ena hand och vapnet i den andra, att hata och hämnas. I dag har de överlevande Afghanistanvete-

ranerna fått en nyckelroll i de terroristiska aktionerna i Algeriet och Egypten. I ett politiskt och ideologiskt vakuum, med ökande fattigdom och misär fick de religiösa fundamentalisterna en bra grogrund för att växa sig starka.

Män styr Guds vilja

Trots den allmänna uppfattningen i väst är fundamentalism inte ett utslutande islamiskt fenomen. Religiös fundamentalism är en politisk och global rörelse. Man är ute efter den politiska makten. Alla metoder anses vara tillåtna för att förverkliga ett guds styre. Trots variationen i rörelsens politiska program, vill de alla, oavsett religion, upprätta en religiös stat, dvs en teokrati där guds lag ska vara styrande.

Religiösa fundamentalister, kristna likasom muslimska är fientliga till modernism och demokrati. De är för ideologiskt styre, där eliten av "kloka" män har monopol på tolkningen av guds vilja. Man ska gå tillbaka till de heliga böckerna, skrivna i en annan tid, för människor som levde un-

der helt andra förhållanden.

I Marocko samlade kvinnoorganisationerna en miljon namn när de krävde ett förbud mot polygami. Svaret blev nej. Det gick inte att ändra sharia, den islamiska lagen. "Man kan inte rösta bort guds lag!" Man kan inte ens rösta fram en ny tolkning av guds lag.

Majoriteten av kvinnor i Polen ville behålla sin rätt till laglig abort. Men påven och den katolska kyrkan hade veto-rätt och förbjöd denna rättighet.

Kvinna, vet din plats

Bakåtsträvande och reaktionära är dessa krafter särskilt när det kommer till kvinnornas rättigheter och status. I Iran godkänns inte kvinnornas vittnesmål vid domstolen, de får inte bli domare och det är exempelvis otänkbart med en kvinnlig president. I Sverige och England vägrar många att samarbeta med kvinnliga präster i protest mot kyrkans godkännande av kvinnliga präster. I den katolska kyrkan hänvisar man till bibeln och förbjuder kvinnor att bli präster. Synen är egentligen detsamma. Kvinnan är en oduglig varelse. Kvinnan är den som gud måste prata med genom mannen.

Vad är egentligen skillnaden mellan den man som sköt sju kvinnor på två abortkliniker i USA i slutet av december förra året och de algeriska fundamentalister som sköt kvinnor utan slöja på Algiers gator? Det finns ingen skillnad. I deras ögon, kristen som muslim, har kvinnan inte rätten att bestämma över sin kropp och sitt liv. Hon är en omyndig varelse som ska sättas på plats. Allt ont i samhället kommer från henne och hennes lust och list!

Fundamentalister oavsett religion är övertygade om att man bara

genom ett teokratisk styre, där religionen och staten är en enhet och lagstiftningen är baserad på den religiösa elitens tolkning, kan skapa ett "moraliskt och harmoniskt" samhälle.

Man vill gå tillbaka till det gamla och lyfta fram olika sk kulturella och sociala aspekter som anses som moraliska och genuina och kombinera dem med marknadsekonomi och industrialism. Man har ingenting emot bilar, datorer och television. Det är kontrollen över dessa medel som bekymrar fundamentalisterna. Det ska vara de religiösa ledarna som kontrollerar dessa medel. De ger stora löften om ett paradiset på jorden där alla lydiga människor lever gott. Oliktänkande och nytänkande människor, de som vill leva enligt de globala mänskliga värderingarna elimineras.

Khomeini i Iran lyckades överta den politiska makten och då fick det iranska folket tyvärr möjligheten att se med egna ögon hur löfterna omvandlades till lögner över natten. Ingenting i det teokratiska landet, Iran, omvandlades till det bättre. Fattigdom, arbetslöshet, korruption, brott, prostitution, politiska mord och förföljelse och byråkrati ökade ytterligare i jämförelse med den förra regimen. Iranierna offrade sina liv och revolterade mot Shahren för att få ett bättre liv. I dag står landet inför en av de värsta och mörkaste perioderna. Kvinnorna som skulle få "paradiset under sina fötter" får nu istället smaka på helvetet varje dag. Ett ökande antal kvinnor tar livet av sig dagligen, många genom att sätta eld på sig själv.

Solidaritet, kvinnors starkaste vapen

Fundamentalisternas besatthet av kvinnornas roll och rättigheter i samhället är utmärkande för rörelsen.

Kvinnorna har lämnat sin plats i de muslimska länderna sedan länge, vilket bekymrar religiösa fundamentalister. Hedern är förlorad! Kulturbärarna har svikit den patriarkala kulturen! Hon ska infångas och återföras tillbaka till hemmet.

Tack och lov är det inte så lätt gjort. Hittills har de muslimska fundamentalisterna inte lyckats skicka kvinnorna tillbaka till hemmet helt och hållet. Motståndet har varit större än de anade. Kvinnorna i länder som Iran, Pakistan, Algeriet och Turkiet organiserar sig mer än någonsin tidigare. Turkiska och algeriska kvinnor har sett vad som hände kvinnorna i Iran och de gör vad de kan för att förhindra en liknande utveckling i egna länder.

Med de kristna fundamentalisternas insatser i Östeuropa och Latinamerika och en förestående lågkonjunktur i västvärlden, kommer kvinnornas rättigheter att hotas och ifrågasättas mer än tidigare. Fundamentalism är ett hot mot kvinnor i hela världen. Den stannar inte kvar i Iran, i Algeriet eller USA. Fundamentalismen sprider sig och det finns krafter i världen som njuter av deras framgångar. Solidaritet visar sig gång på gång vara kvinnornas starkaste vapen. Kvinnor ska inte offra sina rättigheter och framgångar i kampen mot patriarkatet, inte för islams skull, inte för kristendomens skull, inte för nationens skull, inte för marknadens skull, inte...

*Sholeh Irani,
medlem i Stödkommittén
för kvinnor i Iran,
redaktör för tidskriften
Kvinnor &
Fundamentalism*

Hopp

Snart kommer posten
Snart kommer posten
Snart kommer posten
Snart kommer posten
Snart kommer posten
Snart kommer posten
Snart kommer posten

Nu kom posten
Nu kom posten
Nu kom posten
Nu kom posten
Nu kom posten
Nu kom posten
Nu kom posten
Nu kom posten

Va va de i da da
Va va de i da da
Va va de i da da
Va va de i da da
Va va de i da da
Va va de i da da
Va va de i da da
Va va de i da da

Rabatter rabatter rabatter rabatter
Rabatter rabatter rabatter rabatter

Men

I morrn kommer posten
I morrn kommer posten
I morrn kommer posten
I morrn kommer posten
I morrn kommer posten
I morrn kommer posten
I morrn kommer posten
I morrn kommer posten

Lina Ekdahl

LINA EKDAHL född 1964 och bosatt i Göteborg, gav i höstas ut sin första diktsamling *Frampå dagen*. Hennes dikter handlar om vardagliga ting men de innehåller alltid en viss distans och mycken humor. Lina tycker om att möta sin publik och hon är en populär uppläsare. Under januari har hon varit månadens poet på Stadsbiblioteket i Göteborg.

På torsdagar kl 14 läser en göteborgsk 90-talspoet egna dikter i bibliotekets café. Varje månad är det en ny poet. Arrangemanget är ett resultat av ett samarbete mellan biblioteket och Arbetsförmedlingen Kultur.

Madeleine Bergmark

Det var ett vanligt krig
Allt som kunde brinna
brann opp
Alla som kunde fly
flydde
Till slut var det bara en enda
soldat kvar
Han hade varken armar eller ben
Han låg bland den brinnande
bråten
Han kunde bara skrika
och han skrek
För Guds skull
kom och skjut mig, någon!
Men ingen fanns
som kunde komma
Det var han som var
segraren

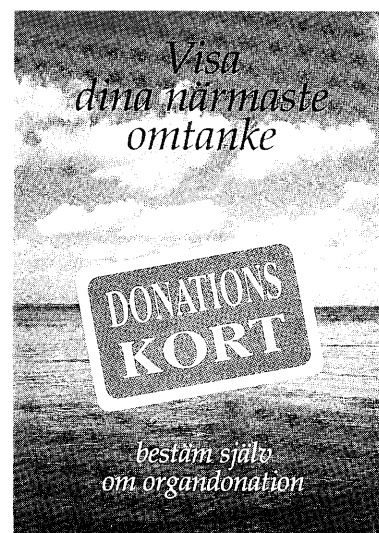
Ingrid Sjöstrand

Ända sen jag kom hem
har jag försökt få in
fallskärmen som släpar efter mig

skulle vilja vända mig om
utan att känna sjuk och skynken
tampar och linor

undrar hur jag fick ut
allt det här jag har ju
inte hoppat nånstans ifrån

Mari Jonsson

**Broschyren om
organdonation finns
på Apoteket!**

**Donationsgruppen,
Box 11160,
404 24 Göteborg**

Slöjan som symbol

Bakgrund

Fransmännen härskade i Algeriet i 132 år (1830-1962). De beslagtogs den bästa jorden och slog sönder strukturen i bondesamhället. Algerierna fråntogs alla politiska rättigheter. Under 1920-talet började en nationalistisk motståndsrörelse växa fram. 1954 startade den väpnade kampen och efter ett av de blodigaste kolonialkrigen blev landet självständigt 1962.

Stora förväntningar var knutna till Algeriet som utvecklingsmodell. Men kvinnans situation förbättrades inte. Arbetslösheten ligger idag på 25 procent, och inflationen är 40 procent. Klassmotsättningarna är stora.

Algeriet är en enpartistat, med Nationella fronten (FNL) som statsbärande parti. 1989 tilläts flera partier, och därmed röstades FNL bort både i kommunerna och nationalförsamlingen. Segerherre var Islamiska räddningsfronten (FIS). Valet ogiltigförklarades och FIS förbjöds. Därmed började den blodiga utveckling vi idag ser i Algeriet.

Tidskriften Kommentar kallar militärregimen och islamisterna för "pest och kolera". Blodbadet fortsätter – hittills lär 20 000 människor ha dödats av någon av parterna. Det är främst kvinnorna som demonstrerar för en fredlig lösning.

Varje dag utför FIS omkring 100 aktioner som drabbar befolkningen. Hösten 1994 brände de ner 600 skolor därför att skolläningen inte gav efter för islamisternas krav på könssegregerade klasser och slut på den "skadliga" undervisningen i franska, musik och gymnastik för flickor.

Källor:

PAX Leksikon och Kommentar 4-94.

KVINNOR I ALGERIET som vägrar att bära slöja, ser den som en symbol för deras kamp på liv och död mot barbariet, mot fundamentalisterna som kräver att de åter ska dölja sin kropp under något som liknar en liksvepning. Men i Frankrike och övriga Europa använder unga muslimska kvinnor slöjan för att bekräfta sin identitet i ett samhälle, som stöter bort dem. I Frankrike pågår en debatt om man ska förbjuda flickor att bära slöja i skolan. Monique Etienne menar att den alltid är ett förtryckarinstrument.

Vi kvinnor upplever slöjan som förödmjukande. Den är en symbol som förvägrar oss ett självständigt liv, som vill stänga in oss. Slöjan ställer sig som en barriär mellan oss och världen. Accepterar vi slöjan accepterar vi den religiösa åsikten: att det är brottsligt att vara kvinna!

NI MÅSTE DÖLJA kroppen, säger de till oss, för att ni inte ska väcka människans åtrå. Ska vi känna oss skyldiga för att vi har en åtråvärd kropp? Vilken perversitet!

Våra algeriska systrar är stolta över att de är kvinnor. Kroppen blir ett vapen i motståndskampen. De vägrar att dölja den. De vet att de kan dö för sin vägran, men åtminstone vill de kämpa med öppet visir för rätten till sina liv. Deras kamp är vår kamp.

MEN I FRANKRIKE kräver unga muslimska flickor att få bära slöja i skolan. De krafter som manipulerar skolflickorna i Frankrike är desamma som i Algeriet våldtar och mördar kvinnor som vägrar att bära slöja. Dessa frigjorda kvinnor framkallar en djup avsky hos fundamentalisterna, därför att de genom sin kamp förkroppsligar progressiva rörelser. Genom att hindra kvinnans frigörelse vill fundamentalisterna komma åt hela samhället. Fundamentalism är mord på kultur och intellekt. I Algeriet bränner man skolor och mördar poeter.

Trots detta använder unga flickor i vårt land denna symbol för kvinnoförtrycket för att bekräfta sin hotade identitet i ett samhälle som stänger ute dem.

Vi vet att de gör fel och vår solidaritet som kvinnor kräver att vi säger det till dem. När de kräver att få bära slöjan underkastar de sig, medvetet eller omedvetet, en social ordning som ger dem en mindervärdig status i livet, som förvägrar dem grundläggande mänskliga och medborgerliga rättigheter. De som övar påtryckning på flickorna är långt ifrån virriga. Detta är ett bestämt politiskt projekt. Efter slöjan följer musik och filosofi som de inte får ägna sig åt. Redan nu får de varken gymnastisera, lära sig simma eller delta i biologiundervisningen. Man måste vara blind om man inte ser att målet är att förvägra flickorna medel för att kunna frigöra sig, att gradvis stänga dörren till all utbildning och utesluta dem från alla kunskapsområden i religionens namn.

Illustration: Karin Sjöberg

HUR KAN DET komma sig att islam, som är en tolerant religion, kan ta till sig denna mörka och arkaiska kraft – så som kristendomen en gång i tiden tog till sig inkvisionen? Vi vägrar att godta att någon religion tjänar som ursäkt för terrorism. Vi fördömer utan några reservationer en sammanblandning av islam och fundamentalism.

Det är en svår situation för oss som är progressiva kvinnor och antirasister, vi som minns motståndet mot det smutsiga kriget i Algeriet, att inta en distanserad attityd till det som nu händer i landet. Vi vill inte tjuta med vargarna, inte ansluta oss till dem som kräver hårda tag och som vill utnyttja diskussionerna om slöjan till att än en gång stigmatisera araberna och göra islam till syndabock.

VI VILL SÅ gärna förstå och ursäkt (för visst är det förstäligt) dessa ungdomar som använder slöjan för att bekräfta sin identitet. Det känns obehagligt att kritisera dem. Men vi måste akta oss för denna medkänsla eftersom det handlar om kvinnors frihet, om vår egen frihet.

Vi får alltså inte tolerera intoleransen. Vi måste ta upp kampen för att få dessa unga flickor att förstå att de är lurade. När de kräver att få bära slöjan avhänder de sig samtidigt en egen identitet.

Skolan måste förbli världslig, en religiöst neutral mötesplats där var och en respekteras för sin tro och kan slipa den mot andras tankar och idéer. I skolan ska eleverna hitta verktyg för ett självständigt tänkande, utan att fjättras av sociala, kulturella eller religiösa länkar.

JA, VI ÄR emot att slöjan bärs i skolan. Vi vill stoppa utvecklingen av vissa attityder som är på gång. Vi är bestämda på denna punkt, men vi vill samtidigt lyssna till flickorna och föra en dialog, eftersom vi önskar att de allra flesta muslimska flickor ska få möjlighet att fullfölja sina studier och leva ett liv i jämlikhet och värdighet.

Monique Etienne, Clara Magazine
Övers. Aase Bang

!!

Vi kvinnor upplever slöjan som förödmjukande. Den är en symbol som förvägrar oss ett självständigt liv, som vill stänga in oss. Slöjan ställer sig som en barriär mellan oss och världen. Accepterar vi slöjan accepterar vi den religiösa åsikten: att det är brottsligt att vara kvinna!

!!

Frige Leyla Zana!

Den 8 december 1994 stod parlamentsledamoten Leyla Zana, tillsammans med sju andra medborgare åtalad för brott mot den turkiska staten.

Agneta Norberg, utsänd av Svenska Kvinnors Vänsterförbund och Stödkommittén för mänskliga rättigheter i Turkiet, bevittnade rättegången i säkerhetsdomstolen. Hon var där tillsammans med många andra utlänningar för att protestera mot rättegången och visa sin solidaritet med de anklagade. Läs Agneta Norbergs berättelse på nästa uppslag. Först en bakgrund till de anklagades "brott".

Vem är Leyla Zana?

Leyla Zana föddes i byn Bahce i Diyarbakirprovinsen i det kurdiska området i Turkiet. Hon gifte sig när hon var 14 år gammal. Idag är hon 34. Hon har två barn – ett bor i USA och ett i Frankrike.

Hennes man Mehedi Zana blev borgmästare i Diyarbakir 1977. Leyla startade sitt engagemang efter militärkuppen 1980 genom att kräva bättre förhållanden för de politiska fångarna. Hennes man satt i fängelse. Det gör han även nu pga det tal han höll i Europaparlamentet.

1991 valdes Leyla in i parlamentet för det kurdiska partiet DEP.

Leyla Zana arresterades den 3 mars 1994 för att hon presenterat sig som kurd vid en resa i USA, för att hon diskuterat "kurdförfrågan" i tysk TV, för att hon klätt sig i kurdiska färger och för att hon avlagt trohetseden på kurdiska vid parlamentets öppnande.

Vad är Leyla Zana och de andra anklagade för?

Deras brott är att de är kurder och kräver rätt att förbli kurder. De försvaret det kurdiska folket, dess kultur, dess identitet. De har hela tiden krävt en politisk lösning på det kurd/turkiska problemet, genom förhandlingar. De kräver att Turkiet ska bli en pluralistisk demokrati och de vill delta där på demokratiska villkor. De kräver inte en egen stat, men vill att kurderna ska erkännas och få fulla rättigheter inom Turkiets nuvarande gränser.

"Smutsig kurd"

Sedan hon blev parlamentsledamot för Diyarbakir (den kulturella och politiska huvudstaden i turkiska Kurdistan), har Leyla Zana velat tysta vapnen och kämpa för en fredlig lösning på det kurdiska problemet. Eftersom hon trodde på innebörden i ord som jämlikhet, rättvisa och broderskap i en institution som är grundad på demokratiska principer, avlade hon den parlamentariska eden med några ord på kurdiska om brö-

draskap mellan kurder och turkar. Sedan dess behandlades hon av alla de turkiska ledamöterna som en "smutsig kurd". Hon blev hotad till livet och fick inte längre rätt att ta till orda i parlamentet.

Också de andra kurdiska ledamöterna har uttryckt samma idéer om demokrati och kulturellt erkännande, både från talarstolen i parlamentet och i diskussioner i Turkiet och utomlands. Är inte detta vanligt bland folkvalda? Men deras ord har bedömts som en dödlig fara "för nationens och fädernelandets enhet".

Fängslades på nytt

Leylas make, som var borgmästare i Diyarbakir, satt först i fängelse i femton år. När han frigavs för fyra år sedan, fängslades han på nytt. Han skriver: "Västmakterna, som strax efter Första världskriget, på grund av sina egoistiska intressen för bland annat oljan delade vårt land i fyra delar, borde väl ha en moralisk plikt att garantera 30 miljoner kurder i området en status som respekterar deras kulturella egenart?"

Sedan 70 år tillbaka har kurderna fått utstå förföljelser, massakrer, tortyr, deportationer, förbud – bl.a förbud mot att tala sitt eget språk.

Ta säte i parlamentet

En politisk öppning genomfördes 1990 av Turkiets dåvarande president, Özal. Det gjorde det möjligt för Leyla och de andra kurdiska ledamöterna att ta säte i parlamentet. När han plötsligt avled 1992, sattes ögonblickligen en brutal politisk repression in. Premiärministern, Madame Ciller, gav armén fria händer i Kurdistan, där PKK (Kurdiska Arbetarpartiet) organiserar en gerillarörelse sedan tio år tillbaka. Enligt henne finns det

”varken kurder eller ett kurdisk problem i Turkiet, bara ett problem med terrorism som vi måste utradera med fast hand”. 1800 byar, skördar och skogar har bränts ned, civilpersoner, intellektuella och journalister har arresterats, torterats eller misshandlats. För dessa missdåd har Turkiet stora summor till sitt förfogande, och köper vapen från bl.a Frankrike, som har sålt 20 helikoptrar till ett värde av 253 miljoner dollar.

Internationell solidaritet kan rädda henne

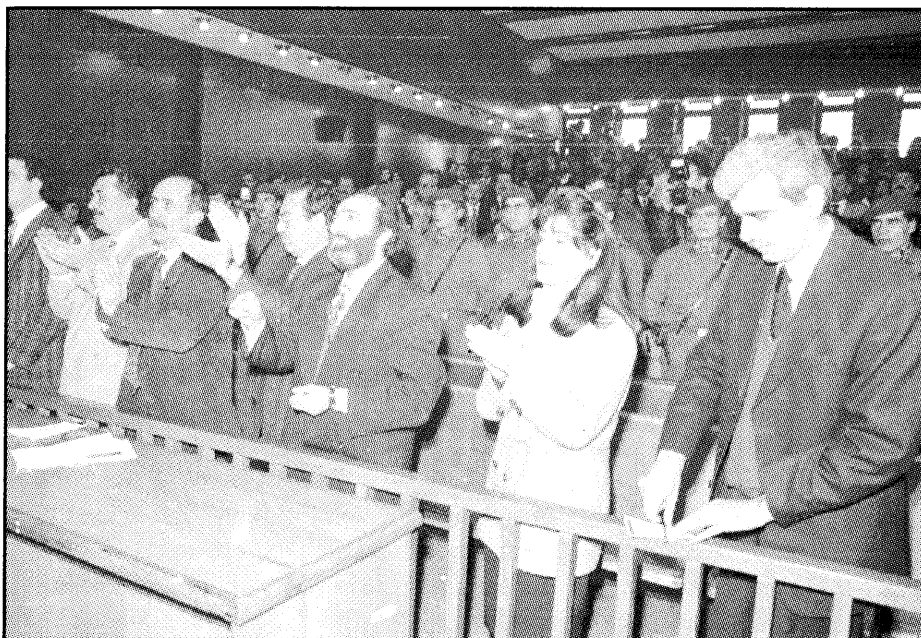
Leyla fryser. Hennes cell, som är stor, är inte skyddad mot regn och vind. Taket är inte isolerat. Hon tillbringar

dagarna på en stol intill den lilla kaminen. Hon är sjuk. Sjukhuset har tappat bort hennes journal. ”Vi tror att det är en blodsjukdom.” Bara en snabb internationell solidaritet kan rädda henne.

Leyla utsattes 1988 för en horribel tortyr, med elektricitet mot könsdelarna. Men Leyla vill inte frigges ”av hälsoskäl”. Hon vill bli fri därför att hon är oskyldig.

Sylvie Jan, Clara Magazine

Övers. Aase Bang

De åtalade protesterar mot domarna genom att applådera.

Bild: Cumhuriyet.

Frige Leyla Zana!

Frige Leyla Zana!

Min tolk Murvet och jag begav oss tidigt på rättegångsdagens morgon iväg till säkerhetsdomstolen. Redan vid niotiden hade en stor grupp människor samlats i den rökiga hallen utanför rättegångssalen.

Efter att ha trängts i nära två timmar med TV-kameror och vidhängande journalister från Finland, Norge, Tyskland, Frankrike och Turkiet samt vredgade franska jurister i full ornat lyckades vi tillsammans med anhängare till de åtalade tränga oss in i rättssalen. Den var redan halvfull av militärer i gröna, svarta och blå baskrar. In i salen strömmade även människorättskämpar och parlamentariker.

Redan vid ankomsten till domstolsbyggnaden hade vi fått klara fingervisningar om att detta var en militär rättegång genom att tvingas passera genom led av tungt beväpnad militär och täckta bandvagnar. Min lilla kamera samt bandspelaren och passet togs ifrån mig vid kroppsvisiteringen. Journalisten från den franska tidningen L'Humanité hade tydligen varit med förr för han lyckades ta sej in i rättssalen både med kamera och bandspelare. Märkligt nog släpptes alla TV-kameror in.

V-tecken för Leyla Zana

Synen som mötte oss vid inträdet i rättssalen igav mig en obehaglig osäkerhetskänsla. I trängseln hade min tolk och jag kommit ifrån varandra

men den scen som mötte mig var tillräckligt talande utan att behöva anlitat tolk för att förstå. Ett tjugotal militärpolis hade slagit en ring runt den plats där de åtalade så småningom skulle sitta. De stod bredbenta med ryggarna vända mot åhörarplatserna och med händerna på ryggen.

De åtalade fördes in – Leyla Zana gick först och alla log och höjde händerna och gjorde v-tecken. Publiken applåderade och vinkade.

Tre höga militärer tog plats till höger om de åtalade. Att de var höga kunde jag förstå på de militära huvudbonaderna som de placerade framför sig på bordet. Dessa militärer såg förvånansvärt unga ut för sina höga befattningar.

Efter en stund tog domaren och hans två bisittare plats, de var iklädda rödfodrade, svarta slängkappor med uppstående krage. På väggen ovanför deras huvuden stod skrivet: ADALET MULKUN DEMELDIR, vilket betyder RÄTTVISAN EGENDOMENS GRUND.

Vittnesmål genom tortyr

Åklagaren läste upp åtalspunkterna som var högförräderi samt samröre med PKK-ledaren Abdullah Öcalan och att de vägrat svära den parlamentariska eden på turkiska utan velat uttrycka den på kurdiska vid sitt inträde i parlamentet för tre år sedan.

En man vid min sida viskade till mig att polisen hade tillfångatagit en ung man från PKK och torterat fram de nödvändiga vittnesmål som skulle styrka samröre med gerillan.

Några försvarsadvokater fanns inte närvarande vid de åtalades sida då de ansåg att åtalarna var byggda på falska vittnesmål och att målet var avgjort på förhand. I rättssalen däremot fanns flera advokater och domare bl

a Per Stadig från Amnesty International i Sverige. Åtalarna för högförräderi ogillades och risken för att de skulle dömas till döden försvann. Domarna blev hårda nog och flera i rättssalen grät öppet när domarna lästes upp. Leyla Zana, Ahmet Turk, Hatip Dicle, Selim Sadak och Orhan Dogan dömdes till 15 års fängelse. Sedat Yurtas till 7,5 år. Sirri Sakik och Mahmut Alinak fick 3,5 år vardera, de släpptes fria efter rättegången då de redan avtjänat sitt straff.

Journalister – förtäckta säkerhetspolis

Efter rättegången samlades många upprörda på gården utanför rättegångsbyggnaden. Vi blev alla filmade av säkerhetspolisens TV-kameror. Jag gick fram och hälsade på den svenske ambassadören och de två svenska riksdagsledamöter som närvarat vid rättegången. De lämnade ganska snart platsen. Vi som stod kvar diskuterade vad vi kunde göra. De franska observatörerna hade utlyst en presskonferens. Jag gick dit. När jag skildes från min tolk utanför rättegångssalen sa hon:

–Här får du mitt telefonnummer. Du kan väl ringa mig när du kommer hem till Sverige och se om jag fortfarande är på fri fot. Att tolka är också en statsfientlig handling.

På presskonferensen var även turkiska journalister närvarande, de ställde frågor till de europeiska representanterna för olika organisationer. Där bland de organisationer som jag representerade. De flesta frågorna och kommentarerna rörde en stark irritation och vrede över att väst kom dit och som de sade lade sej i Turkiets inre angelägenheter. En engelsktalande man upplyste mig sedermera om att de som ställde dessa frågor i de allra

Freedom for Leyla Zana

Liberté pour Leyla Zana

Freiheit für Leyla Zana

Libertad para Leyla Zana

Azadi ji bo Leyla Zana

الحرية الى ليلى زانا

flesta fall var säkerhetspoliser och inte journalister. Han berättade att salen var full av säkerhetspoliser. Vi stod och samtalade i hotellvestibulen när han sade detta. Han pekade på en bil som stod på andra sidan gatan.

–Ser du den gröna bilen? Det är säkerhetspolisen. De bevakar bla mig. Det kan mycket väl hända att de tar mig på väg från hotellet. Med stöd av antiterroristlagen som antogs i april 1991 har staten obegränsade befogenheter att arresterar mig eller bara låta mig försvinna. Jag har just avtjänat ett tvåårigt fängelsestraff med tortyr och det vill jag inte uppleva igen. Jag måste försöka ta mig ut från detta land innan jag hamnar i fängelse igen. Jag tänker försöka ta mig till England.

Du kan också visa din solidaritet med Leyla Zana.

Skriv protestbrev till:

Minister of Justice

Sayin Mehmet Mogoltay, Adalet Bakani, Bankanliklar, Ankara – Turkiet, (fax 009 90 312 419 27 09)

Och: Prime Minister, Mrs Tancu Ciller, Basbakanlik, 06573 Ankara – Turkiet.

Du kan också skriva till Leyla själv, genom hennes advokat:

Feridun Yazar, Selanik cad. 23/8, Kizlay – Ankara – Turkiet.

Vi har färdigtryckta kort med "Frige Leyla Zana" på fem språk. Du kan beställa ett eller flera från Zaida, tel 031-14 40 28.

Diskussioner blev handlingsplan

Efter presskonferensen diskuterade vi vad vi kunde göra för att sätta press på Turkiet nationellt och internationellt. Följande förslag lades fram:

1. Vid mänskliga rättigheters session i Wien i februari 1995 ämnar man ta upp denna dom. Man planerar att då ge Leyla Zana mandat att representera vid olika FN-sessioner. Hennes stol kommer då att stå tom som en symbolisk handling.

2. Arbeta för att få Turkiet uteslutet ur Europarådet.

3. Kommissionen för mänskliga rättigheter kommer att fördöma dessa domar vid sitt möte i Strassbourg.

4. Den 27 februari ämnar kommissionen för kvinnor, demokrati och mänskliga rättigheter i Genève att ta upp denna fråga.

5. Kvinnornas demokratiska världsförbund kommer att föreslå att Leyla Zana blir representant vid Kvinnokonferensen i Peking 1995. Där kommer hennes stol att stå tom som en talande symbol.

6. Die Grünen kommer att ta upp denna dom i EU-parlamentet.

7. Kvinnornas Demokratiska Världsförbund tänker uppmana till att man gör en manifestation för Leyla Zana den åttonde i varje månad. Extra stor uppmärksamhet bör den-

na dom få på Internationella kvinnodagen den 8 mars.

8. Mänskliga rättigheters pris kommer att tilldelas Taslima Nasrin och Leyla Zana.

Dagen därefter begav vi oss till Ankaras slutna fängelse i Uçucarlar där både politiska fångar och kriminella avtjänar sitt fängelsestraff. Vi hade tänkt besöka Leyla Zana men vi släpptes inte in. Därefter begav vi oss till justitieministern Mehmet Mogoltay i Cankaya men han tog inte emot oss. Vi blev däremot bjudna på en kopp te i vänthallen.

Agneta Norberg

Frige Leyla Zana!

Konstnärsporträttet

Målaren med palett, 1984, tempera och olja på duk.

Konstnärsporträttet

Lena Cronqvist skapar med utgångspunkt från sig själv och skildrar sitt eget liv. I sina första målningar efter konstakademitiden uppträdde apor, slaktare eller nordafrikanska försäljare i fez, alla expressionistiskt målade i starka färger. Slaktaren med sina utdragna armar och blodiga händer står i slaktrummet där blodet rinner från djurkropparna. Babi-anerna på Skansen är skildrade med mänsklig värme trots en kylig kolorit.

När hon väntade barn 1969 hade hon börjat tänka på sin egen barndom och målade sina föräldrar i deras borgerliga hem. Men det skräpiga avätta frukostbordet i förgrunden blottar en spricka i idyllen. Hon tänkte sig också in i sitt eget moderskap och målade mödrar med spädbarn i famnen – ett slags nutida madonnor i en ogästvänlig storstadsmiljö. Mor och barn trycker sig så krampaktigt till varandra, att det kramande barnet ser ut att strypa sin mor. De urdruckna mjölkpaketen och det andra skräpet på fönsterbrädan antyder förfallet. De uttrycker en skrämmande ångest.

Efter barnets födelse får Lena Cronqvist en graviditetspsykos och kom till S:t Jörgens sjukhus på Hisingen, då hon och hennes man flyttat till Koster. På sjukhuset, där hon blev kvar i flera månader, tecknade hon: sig själv i en tigerburk, med maskar ovanför de farliga lejonerna med sitt barn; oförmögen att hålla om sitt barn.

Det är märkliga teckningar som kan liknas vid Ernst Josephsons eller Carl Fredrik Hills sjukdomsteckningar. Hon tecknade också av sina medpatienter och den elaka sjuksköterskan.

Efteråt målade hon sina starka upplevelser från den s.k vård hon blivit utsatt för. Målningarna skildrar naket övergreppen mot henne och hennes medpatienter, elchocken, medicineringen och inlåsningen. Det är oerhört uttrycksfulla bilder. De kom att få stor betydelse för 70-talets psykiatridebatt, där västra Sverige hållit fast vid medicin- och elchockbehandling för de psykiskt sjuka.

Förhållandet till sina föräldrar kom därefter i centrum för hennes tankar och konstverk. Hon målade sig själv sittande med sin egen förkrympta mor i famnen, som vore det hennes barn. De grå föräldrarna finns runt de färgrika systrarna.

1979 dog hennes far och hon kom in i en ny kris efter vakandet vid hans dödsbädd. På sjukhuset i Karlstad kom hon då att teckna sitt eget porträtt om och om igen timme efter timme. Senare målade hon minnet av fadern på dödsbädden och när modern dött också hennes dödskamp.

Under 80-talet kom hon att måla självporträtt, med tomma svarta ögon, med spegeln i handen, där himlen speglar sig; inte hon själv. Omkring 1990 fortsatte hon att skildra de två systrarna, nu på ett annorlunda sätt än tidigare: tunna genomskinliga och platta bilder som italienska fresker. De två systrarna håller varandra i handen i vattnet; leker med katten; lägger den i dockvagnen; storasystern försöker dränka sin syster för att hon skvallrat; pappan på sin stol verkar klämma fast flickan mellan sina ben – och vår fantasi drar vidare.

Vatten förekommer alltmer i bilderna. I de senaste målningarna ser man flickan leka med en svan i vattnet, i en annan ser man henne stå i vattnet och upptäcka sina bröst. Hon har också skulpterat dessa scener, i en stark, livfull form utsökta skulpturer som givit hennes konst en helt ny dimension. Hon finner ständigt nya former för sitt skapande och litar på uttryckskraften i sina medel, oljan, kolet, leran eller vaxet. Det är imponerande att se hennes förmåga till nytänkande inom de givna ramarna. Hon är alltid starkt närvarande i sina bilder och det är kanske därför de alltid känns så angelägna och samtida.

Lena Boëthius

Tibetaner får inte födas

En gudomligt vacker förmiddag strax innan nyåret 1994. Nedanom min terrass som utgörs av taket på Gadhongklostrets gästgiveri, skimrar Kangradalen i ett blekblått dis, bakom mig reser sig Dauladharbergen med sina isiga toppar, ovanom i den kornblå skyn glider rovfåglar på breda vingar, i trädningen framför mig kvillar och kvittrar det av förborgade ornitologiska hemligheter. Och runt om mig tisslar och tasslar små tibetanska barn, hemma på vinterlov från internatskolan. De kikar i smyg på denna "amala ingli" – främmande mamma som sitter där i solen med sina papper.

Texten i min famn kontrasterar bjärt mot den idylliska omgivningen. *Children of despair – an analysis of coercive birth control policies in Chinese occupied Tibet* (en analys av påtvungen födelsekontroll i det av kineserna ockuperade Tibet), en serie vittnesmål sammanställda av Martin Moss med inledning av Paul Ingram, utgiven av Campaign free Tibet, UK, augusti 1992. Ur inledningen stiger som en suck: "Få enskilda och få organisationer tycks vilja erkänna att kineserna tvingar tibetanska kvinnor att låta sterilisera sig och underkasta sig aborter, ännu mindre vill man tänka ut den tanken att detta förfarande i kombination med en massiv kinesisk invandring är ett planlagt etniskt folk mord."

Varför tiger världen

Javisst – Tibets yta motsvarar Väst Europas, befolkningen uppgick före invasionen till cirka sex miljoner, och reducerades med över en miljon under ockupationens inledningsskede. Varför då denna nitiska befolkningsreduktion? Och varför tiger världen trots att vittnesmål, många nog att "fylla ett medelstort bibliotek", finns

att tillgå? Detta har pågått i mer än tjugofem år, varför ingriper ingen, varför tiger världens kvinnoorganisationer? Är abortfrågan för känslig?

Frågorna hopar sig under läsningen – men naturligtvis finns det också "svar".

Befolkningskontroll för kvalitet

Kina som svarar för en lejonpart av världens befolkningsökning, dignar redan under sitt eget tryck. Man har infört en ettbarnsregel för att minska befolkningsstillväxten. Deng Xiaoping har hänsyftande på denna kampanj sagt: "Använd vilka metoder som helst, men se till att det blir gjort."

Kineserna behöver alltså livsrum. Och detta drabbar de etniska minoriteterna i de erövrade områdena. För Tibets del innebär det att man redan exporterat över 7 miljoner kineser dit, siffran är osäker och i underkant eftersom TAR, den del av Tibet som kineserna avser *Tibetan Autonomous Republic* är avsevärt mindre än det ursprungliga Tibet. Fler kineser väntas invandra, mycket fler, man talar om hisnande antal miljoner. Bättre då ur kinesisk synvinkel om de uppstudsiga tibetanerna är något färre. Med nuvarande metoder hoppas man reducera deras antal med 20 till 50 procent under en generation. Kineserna påstår att "ickekinesiska etniska minoriteter tenderar att vara mindre intelligenta, mer benägna för handikapp, sinnessjukdom och dvärgväxt än hankineser". Man höjer alltså "befolkningskvaliteten" genom energisk födelsekontroll.

Varför tiger antirasistorganisationerna? Är det otänkbart att rasism kan förekomma då vita inte står mot svarta?

Veronica Leo har fått rapporten *Children of Despair* från *Tibetan Women's Association*. Hon läser den samtidigt som hon blickar ut över Dharamsalas omgivningar.

"Förbjudna" barn saknar rättigheter

Den motbjudande läsningen går vidare. Principerna för hur många barn en tibetansk kvinna tillåts föda – det skall vara tillstånd för varje barn – verkar att variera. Klart är emellertid att de som är anställda inom den kinesiska TAR-administrationen bör hålla sig till ett barn. Generellt får en gift kvinna inte föda innan hon fyllt 25 år, och har ett äkta par två eller i vissa fall tre barn, bör det gå fyra eller fem år emellan födslarna. Överträdelser straffas med förödande böter, föräldrarna mister även sina jobb. "Förbjudna" barn som ändå på något sätt lyckats födas blir sociala ickepersoner, de kommer att sakna alla rättigheter, bl.a. det livsviktiga ransoneringskortet (!) samt aldrig få tillstånd att gå i någon skola. Två barn ska man dock normalt få föda, åtminstone på papperet. Bland nomader och bönder tillåts ofta tre men då måste man ta med i beräkningen att just dessa befolkningsgrupper steriliseras systematiskt, så de kan inte alltid utnyttja denna generositet från myndigheternas sida. Ja och så de ogifta mödrarna. Där blir det omedelbart abort med påföljande sterilisering.

Sterilisering ser ut att vara den huvudsakliga födelsekontrollmetoden i Tibet. På somliga platser har man lyckats sterilisera 80 % av alla kvinnor som kunde tänkas föda barn. Röriga brigader åker omkring på landsorten och samlar ihop kvinnorna. Aborter utförs utan hänsyn till hur långt graviditeten framskridit om modern eller orten överskridit sin kvot. För det är kvotsystem som gäller. Ett vittne berättar om en ort med en population på 4 000 där man fått sig tilldelat 40 "födelsetillstånd" för ett år.

De hygieniska förhållandena i de tält eller i bästa fall enkla sjukstugor där kontrollbrigaderna utför sina operationer är givetvis inte de bästa. Mödrar dör till följd av detta. Och så det allra hemskaste, kvinnor med långt framskriden "otillåten" graviditet eller kvinnor som föder ett "förbjudet" barn får se sin nyfödda dö-

Tenzin är bara någon vecka gammal när bilden togs. Och visst är han lycklig som hade turen att födas i Dharamsala, Himachal Pradesh, norra Indien. Ty som tredje barn i en syskonskara hade hans sköna bad troligen haft en annan karaktär hemma i Tibet.

das i samband med förlossningen. Barnet injiceras med formaldehyd eller ren sprit i fontaneln om det inte dränks eller kvävs.

Svårt att föreställa sig sådant? Tänk om det hände här! Tänk om det gällde din syster, din dotter, dig själv! Hur mycket fasa orkar man ta del av utan att skjuta det ifrån sig? Alla dessa rap-

porter om mänskligt lidande – det är för mycket, inte sant?

Så tänker fortfarande även jag där på min terrass och lägger pappren ifrån mig. Besynnerligt att dalen ligger där och skimrar! Men om sanningen ska fram, består det blå diset av idel luftföroreningar, Indien är ett av världens slarvigaste länder då det gäller miljön. Javisst, diset övergår till en brunaktig slöja, tydligt avgränsad mot himlen ovanför. Där uppe svävar de stora fåglarna men jag ser nu att de flesta är gamar.

Senare på dagen går jag på en föreläsning i buddhistisk filosofi som ges på det tibetanska biblioteket.

Lugnt och fast sinnelag krävs

Det tjänar ingenting till att sörja över oförrätter. Ingen förändring till det bättre kan utgå från ett stört och upprört sinne. Därtill krävs ett lugnt och fast sinne-lag.

Ungefär så inleder geshe *Sonam Rinchen* dagens föreläsning. Det är inte första gången han prickar in en fullträff. Säger exakt det jag behöver höra.

Efteråt tar jag mig uppför backen till det lilla köpcentret McLeod Ganj, en kilometer rakt upp längs bergssluttningen. Man travar långsamt här, vägen är brant och stenig, möter en bil måste man stiga ut på vägrenen, det finns inte plats för fotgängare. Ibland stannar man blott för att pusta eller för att kasta en blick på det svindlande landskapet. Det är faktiskt en härlig promenad.

En ung tibetan hinner ifatt mig, jag känner igen honom från föreläsningen, han heter visst Tenzin han med, det är ett vanligt namn. Vi gör sällskap, börjar prata. Jag får höra att Tenzin är från Amdo, en av de östligaste provinserna i det forna Tibet. Det är

nu två år sen han kom över hit. Det är inte lätt att lämna Tibet, två gånger blev han fast men lyckades rymma och gick sen över bergen. Trött var han när han kom fram, förlorade synen för ett halvår. Sånt händer... Här har han gått i BIR-skolan, vuxenskolan för unga tibetaner som flytt. Han vill lära sig engelska riktigt bra, kinesiska kan han redan. Han ska tillbaka till Tibet, säger han. Funderar att arbeta där som översättare, det behövs information, massor av information, vi får ju ingenting veta där borta.

Jag ställer mina frågor en aning avvaktande. Man kan aldrig veta, Dharamsala är en smältdegel där flyktingar, västerlänningar och exiltibetaner blandas. Det finns nämligen infiltratörer, man ska passa sig lite. Men denna Tenzin ger ett öppet och förtroendeingivande intryck. Jag berättar om morgonens läsning. Frågar om han känner till det där, vet något? Jo då, Tenzin vet och han berättar. Nu under vår promenad i solskenet och följande dag då vi träffas på ett litet, glest besökt matställe för att få samtala ostört.

The peoples hospital, slakthuset

–Jag har studerat i Kina, börjar Tenzin. I ett slags college. Vi var inte många tibetaner där, kanske sex, sju stycken, resten kineser. Vi fick vänner bland dem och varför inte, kineserna som privatpersoner vill ju oss inget ont, många är dessutom mot regimen. Det var särskilt en pojke som blev min bästa vän. Så skiljdes våra vägar – jag åkte tillbaka till Tibet.

–Många år senare dök min vän upp i Lhasa. Nu var han färdig läkare och hade fått jobb på ett sjukhus i staden. Det var roligt att träffas igen, han bad mig komma och hälsa på honom på

hans klinik. Jag gick dit en kväll. Vi satt och pratade på jourrummet, sen visade han mig runt. Vi kom in i ett slags behandlingsrum och där fick jag syn på någonting hemskt. Det var en låda, förstår du, genomskinlig, av glas – såhär – Tenzin visar stort med armarna och jag ser framför mig något akvarieliknande, kubiskt. Därinne, flytande i en eterluktande vätska låg bebisar, massvis av döda bebisar.

–Jag frågade förstås min kamrat vad det där var, fast jag mycket väl kunde se det själv, fortsätter han. Ja, det är mitt jobb, svarade läkaren. Fast det är ju inte så roligt, när jag studerade trodde jag att jag skulle rädda liv, inte att jag skulle tvingas döda. Men byt jobb då, det här är ju mord, såhär kan du inte fortsätta. Du kan göra någonting annat, vad som helst – bli bilmekaniker... Nej, svarade min kamrat, jag har studerat i tio år för att bli läkare. Det vill jag fortsätta att vara. Och dessutom är det bra betalt.

Vad Tenzin upplevt är tyvärr inte unikt, det vet jag efter att ha tagit del av de andra vittnesmålen. Trettio till fyrtio aborter per sjukhus och dag är en återkommande siffra. The Peoples Hospital i Lhasa kallas inte oväntat i folkmun för slakthuset. En rapport från 1988, Mother and Child Hospital i Lhasa sysslar huvudsakligen med vaccinationer och födelsekontroll. Trettio till fyrtio aborter per dag varav 20-30 utförda på tibetaner.

Objudna till Beijing

Kompendiet *Children of Despair* hade jag fått av sekreteraren för *Tibetan Women's Association*, den tibetanska kvinnoorganisationen som grundades till minne, och som uppföljning av, de kvinnor som i mars 1959 reste sig mot den kinesiska ockupationsmakten i Lhasa.

TWA arbetar ideellt och socialt men har givetvis Tibets självständighet som övergripande målsättning. Man hoppas få upp den kinesiska födelsekontrollen, som utövad i Tibet mest liknar ett systematiskt folkmord, på dagordningen på den fjärde stora kvinnokongressen som ska äga rum i Beijing sommaren 1995. Som organisation är TWA av förståeliga skäl inte inbjuden, men man kommer ändå att närvara ty man är rädd att kineserna annars ska ställa upp en skuggorganisation som intygar att allt är i sin ordning i Tibet. Nu försöker TWA i Dharamsala och dess många lokalföreningar i Indien och utomlands skapa opinion och i mån av möjlighet

skicka delegater till de förberedande möten som hålls lite varstans. *Non Governmental Organisations* är också ett viktigt forum. Man måste nå ut, för det brådskar.

Jag lyssnar till *Nawang Lhamo*, den allvarliga unga sekreteraren. Men har det då inte blivit lite bättre under senare tid, kineserna liberaliserar ju, gör de inte det?

–Nej. Nawang skakar på huvudet. Trots en viss ekonomisk liberalisering har man ökat trycket när det gäller födelsekontrollen i Tibet.

–Om jag skulle försöka skriva något om saken?

–O,tack, o, tack så hemskt mycket... Men kommer någon att läsa vad jag

skriver? Det är min oroliga undran då jag lämnar Tibetan Womens's Associations lilla kontor, viker om hörnet ner för Wet Street och börjar vandringen ner för backen till min bostad i Ghadong Monastery, denna gudomligt vackra dag, strax innan nyåret 1994. Jag måste ju skriva – för det brådskar.

*Text och bild: Veronica Leo
(Texten, här förkortad, har tidigare publicerats i den finlandssvenska tidskriften Astra.)*

"Varför har inte JAG fått någon information!?"

Att vara utan information är att vara utestängd från beslutsprocesser. Information är en förutsättning för en levande demokrati.

Utan information blir man ständigt överkörd och är ett lätt byte i debatter och diskussioner.

Att se till att somliga inte får information är ett gammalt beprövat och effektivt maktmedel.

Men att bli utan information kan många gånger också vara självförvållat. Man ids inte sätta sig in i saker och ting. Låter andra stå för tyckanden och beslut. Sen, då allt gått på tok, är det enkelt att komma undan sitt ansvar.

"Varför har inte jag fått någon information!?", blir en bekväm klyscha.

Kanske därför att du inte prenumererar, svarar vi.

Ja, jag vill prenumerera på
Nfl-Information. Tel: 08 / 20 44 10.

☐ Helår 295:- ☐ Halvår 190:-

Namn: _____

Adress: _____

Postadress: _____

Frankeras

NORRSKENSFLAMMAN ★
information
OBEROENDE SOCIALISTISK NYHETSTIDNING

Wallingatan 37
111 24 Stockholm

Kina

– en kulturell omruskning

I ett svagt ögonblick lovade jag att berätta om då jag var i Beijing, för lite mer än sex år sedan. Jag åkte dit av många skäl som hade att göra med mitt avhandlingsarbete på Arkitektur.

I min avhandling försöker jag hitta ett sätt att tala om arkitektur som "redskap" – som något med vilket vi gör något med oss själva, med vårt sätt att vara. Jag hade fått för mig att i Kina, där man så medvetet försökt forma en "ny" människa, borde arkitekturteorin behandla just denna pragmatiska aspekt av det estetiska.

Ju mer jag försökte få veta om dagens Kina – om vad designers och inredningsarkitekter gjorde där – desto mer insåg jag också att det inte fanns någon i Sverige att fråga. Design förknippas ju ofta med överflöd. Jag blev mer och mer besatt av frågan "Vad är en designer i Kina?" Dessutom, tänkte jag, är det ju alltid nyttigt med sådana omruskningar som kulturkrockar ger...

Jag kom till Beijing 19 september 1988. Det var min första resa utanför Europa, så jag hade i förväg bokat ett rum på Beiwei hotell. Jag stack lappen med det kinesiska namnet på hotellet under näsan på taxichauffören och bilen rullade iväg med mig och min väska. Efter säkert en timme var vi framme – sa chauffören, men jag tvivlade. Det såg inte riktigt ut som ett hotell, men till slut kom det ut någon och mötte mig, någon som sa "yes, yes" när jag visade fram min lapp. Rummet var litet och hade tjock rosa heltäckande matta – t.o.m. på toaletten! Jag ägnade min första dag åt att döda kackerlackor, dricka te (en

varmvattentermos, keramikmuggar med lock och en teburk finns i alla gästrum i Kina) och sova.

Mina första dagar var svåra. Jag gjorde där min första upptäckt i den insikt jag nu har om "kina-mat" – den finns *inte* i Kina. Det finns t.ex. amerikansk, italiensk, engelsk eller svensk kina-mat, men *kinesisk* kinamat tror jag bara man kan äta i Kina – och den är, undantaget de dyraste restaurangerna, inte särskilt god.

DEN FRÄMMANDE matkulturen var också svår för min mage och andra dagen jag fick en riktigt läbbig lukt i munnen – vilket jag hoppades skulle passera obemärkt om jag bara lät bli att flåsa någon i ansiktet. Men, nej – i hissen höll hotellpersonalen för näsan, vände sig bort och försökte fnittrande vifta bort stanken med händerna. Likadant i matsalen. Jag fnittrade inte.

Jag gick ut på stan, på en promenad, med hjälp av turistkartan skulle jag nog hitta fram. Efter en timme eller två började jag inse att tursitkartans version av verkligheten var en grov förenkling jämfört med vad våra kartor brukar visa. De grå rutorna på kartan, som för mig såg ut som stora kvarter, visade sig vara hela bostadsområden. Tidigare var sådana bostadsområden omslutna av höga murar, med portar som öppnades om morgonen och stängdes för natten.

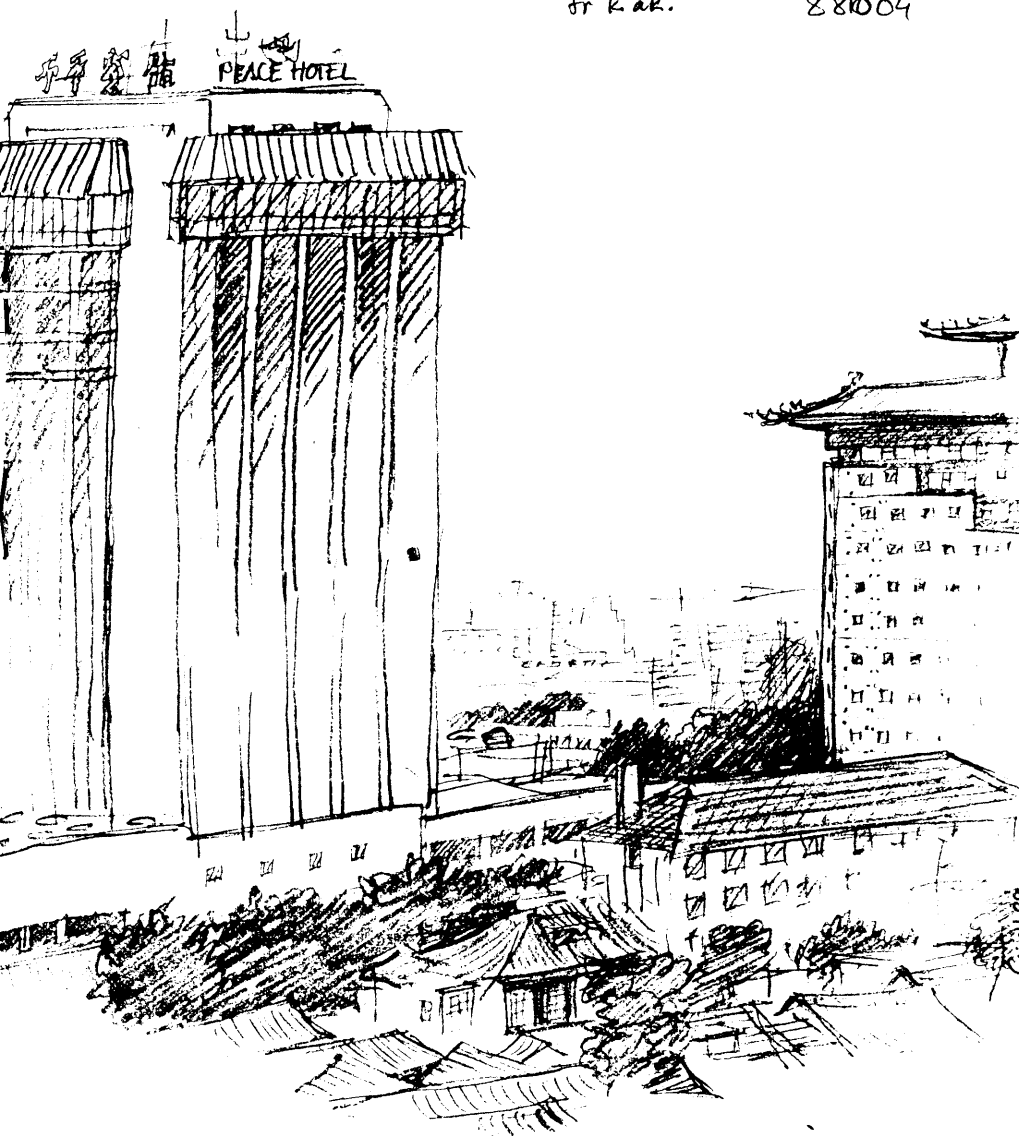
Bakom de grå husen, envåningshus kring små gårdar, för de enklaste invånarna i staden. Tidigare var varje sådan gård, med flera hus, hem för en familj. Numera bor det oftast en familj i varje hus och på gårdarna har fler hus byggts, så att det numera finns mest smala gångar mellan husväggarna. Det var alltså ett sådant jag gått "vilse" i – eftersom "nästa gata

till höger" inte alls ledde dit jag skulle.

Den främmande maten började skapa oreda i magen och jag blev mer och mer stressad. Det finns offentliga toaletter i Beijing – det gäller bara att hitta de stora gatorna... Men, det gjorde jag inte. Kallsvetten rann i pannan på mig.

(Vy över
Kensale)

stau, från mitt rum på
katerns "gäststudent hotell")

TILL SLUT SÅG jag något som såg ut som en toalettbyggnad. Det visade sig vara en sådan, mycket enkel toalett som är gemensam för ett bostadskvarter. Framför dörröppningen på betonglådans kortsida står en betongskärm som skyddar mot insyn. När man kommer in är det samma låda, men sedd innifrån – och så finns

det en rad hål i golvet längs långsidaväggen. Längst in finns det en stödmur runt det sista hålet. Allt är mörkt grått. Där finns inget ljus, inget vatten, ingen värme (det kan inte vara roligt på vintern!) – och naturligtvis inget papper heller – och det stinker...

Jag blir i alla fall mycket lättad och när jag sitter där på huk och lider, så

kommer det en liten skröplig kinesiska och hon tar det sista hålet som jag samtidigt förstår är gjort just för de äldre som om de hukade tillräckligt inte skulle kunna komma upp igen. Jag försökte vara "diskret" och rota de bland mina saker. Jag övervägde om jag kunde använda kartan som papper – alltså: om jag hade någon chans att hitta hem då...

Den kinesiska damen insåg mina problem. Vi pratade lite, utan att veta om vi förstod varandra, och sedan gav hon mig sin lilla glansiga papperslapp som jag tacksamt tog emot – samtidigt som jag skämdes över att jag kunde med att göra det.

JAG HITTADE UT ur det grå fältet, hittade en mer turistvänlig toalett och kunde sedan fortsätta min promenad.

Jag lyckades ta mig till Wang Fujing Dajie, den stora shoppinggatan, och strosade in och ut i butiker och varuhus. Jag noterade att alla inte var klädda i "mao-uniformer". En hel del, framför allt yngre människor, gick i ganska normala kläder. Men, på varuhusen, i klädaffärerna, så var alla skyltdockorna av västmodell – inte särskilt nya, när, snarare från sextio-talet, men ändå... Inte en enda kinesiska bland dockorna, inte ens några försök att ge dem en kinesisk "look".

Jag tänkte på vad jag hört om Japan, att man där har ett västerländskt utseende som kvinnligt skönhetsideal, och tänkte att det kanske var samma här.

Det var ganska varmt i Beijing denna dag i slutet av september och på vägen hem började jag ångra att jag hade valt att gå barfota i mina sandaler. Nu var mina fötter ganska färgade av allt vägdamm och kineserna stirrade hämningslöst på mina sväl-lande svettiga och smutsiga fötter. De

till och med stannade och vände sig om. Det var som om fötterna växte just av tittandet också.

Jag började se att alla andra, trots dagens värme, hade både strumpor och ordentligt inneslutande skor (vilket jag också hade därefter, resten av min tid i Beijing). Men, det är svårt att dölja fötterna samtidigt som man går på dem och till slut fick jag helt enkelt låtsas som om jag inte såg hur kineserna bar sig åt.

MIN FÖRSTA DAG ute i Beijing var alltså fylld av obehagliga överraskningar som samtidigt kom att bestå, genomgående, i *mina* erfarenheter av det kinesiska. Jag tyckte att staden var smutsig och stinkande och lärde mig att kineserna ofta tvättade sig själva och så gott som alltid diskade i kallt vatten – utan något diskmedel!

Och samtidigt – trots att klädbutikerna såg ut att presentera ett västerländskt utseende som skönhetsideal, så upplevde jag aldrig någonsin att någon såg på mig som om jag hade något tilltalande över mig. Tvärtom kände jag mig hela tiden som en ociviliserat stor, illaluktande och könlös varelse. Kinesernas sätt att omedelbart och tydligt visa sitt ogillande över sådant som inte var acceptabelt var också väl starkt för en svensk själ. I Sverige låtsas vi helt enkelt inte om ifall någon luktar illa i munnen, och om någon (vilket också hände mig) har en skadad cykel som gnisslar förfärligt, så gör vi på samma sätt. Men i Beijing vänder man sig om och stirrar – irriterat!

JAG KUNDE GÅ omkring själv överallt – på gatorna, i tempelområden och i parker, t.o.m sitta själv på en parkbänk – utan att någon "störde" mig (varken i positiv eller negativ mening). Samtidigt blev jag mycket omsorgsfullt omhändertagen av de jag hade kontakt med och jag överraskades av öppenheten och flexibiliteten i kinesernas förmåga att på ett lättsamt vis vinka mig förbi byråkratiska krångligheter.

Jag fick alltså rätt i det där med att jag skulle få en kulturell omruskning, ändå är jag inte säker på, vad det

egentligen gav. På ett sätt kändes det kinesiska ganska likt det svenska, samtidigt fick jag en stark känsla av att jag faktiskt inte fattat någonting!

Efter min första vecka på Beiwei Hotel flyttade jag till ett billigare tvåbäddrum med rent cementgolv, på Konstakademins studenthotell för utländska gäster som ligger på en

skolan och hans fru, som bodde i ett femton kvadratmeter stort rum i en betongbarack på skolan. Jag besökte två olika möbelfabriker och deras designkontor, ett nystartat designcenter och ett par arkitektkontor, hela tiden med hjälp av en ung kvinnlig student från designhögskolan som tolkade åt mig.

restaurang väster om
Ritan-parken

parallellgata till WangFujing Dajie (den stora shoppinggatan). Där bodde jag i tjugoen dagar, hyrde en cykel och tog mig på olika turer i Beijing. Jag intervjuvade och blev bjuden på middag hos en gammal professor i möbeldesign, som bodde på åttonde våningen i ett nytt höghus utan hiss, och hos "min" lärare från designhög-

Den 15 oktober åkte jag vidare till Delhi, full av intryck, vidare mot nästa "chock"...

Text och illustrationer:
Cecilia Häggström

Inför Beijing

Inför kvinnokonferensen i Beijing avkrävs varje FN-medlemsland en rapport över framsteg, bakslag mm på jämställdhetsområdet under de senaste tio åren. Med andra ord: Hur har löftena som avgavs i Nairobi 1985 infriats? Erni Friholt har läst den svenska rapporten.

Den svenska rapporten föreligger nu och har kallats *Delad makt, delat ansvar*. Under elva rubriker beskriver den de senaste tio åren ur kvinnoperspektiv och framför allt ur regeringsperspektiv.

Sedan 1985 har riksdagen antagit tre nya lagförslag om jämställdhet som därmed numera ses som en lika viktig del av regeringspolicyn som alla andra politiska frågor. Våld mot kvinnor rubriceras som en fråga om makt. Möjlighet för alla till ordnad barntillsyn och föräldraförsäkringar har gjort det möjligt för svenska kvinnor och män att kombinera förvärvsarbete med familjeansvar. Nästan alla kvinnor förvärvsarbetar, trots det är födelsetalen bland de högsta i Västeuropa (2,1 barn per kvinna).

Enligt rapporten har visserligen arbetslösheten bland kvinnor ökat sedan början på 90-talet, men inte lika mycket som bland män.

Kvinnonätverken omtalas som positiva påtryckargrupper på det politiska etablissemangen och det konstanta hotet att bilda ett kvinnoparti

har resulterat i att jämställdhetsfrågor ständigt befunnit sig på den politiska dagordningen.

Idén med en jämställdhetsombudsman förverkligades i Sverige 1980 och väckte ännu fem år senare stort intresse vid Nairobi-konferensen. Idag har dess kontor nio anställda med löfte om fler och är en oberoende regeringsinstitution.

Kvinnoorganisationers viktiga roll betonas i rapporten och SKV nämns bland de mer prominenta bland de politiskt oberoende organisationerna.

Annat att glädjas åt är den välutvecklade statistiken som dock svart på vitt visar att det även i Sverige är långt kvar till verklig jämställdhet mellan kvinnor och män. Bestsellern *Kvinnor och män i statistiken* ("Lathunden") har också exporterats till åtskilliga länder, bla till Tredje Världen. Rapporten redovisar också grundligt de statistiska resultaten.

Under rubriken Hälsa påvisas att de svenska kvinnorna i genomsnitt lever fem år längre än männen och att förvärvsarbetande kvinnor är friskare än tex hemmafruar.

Det konstateras att våldet mot kvinnor har ökat, men också att man mer och mer uppfattar det som ett allvarligt uttryck för frånvaro av jämställdhet, där våldtäkt måste ses som det extrema uttrycket för obalansen i maktrelationen mellan kvinnor och män.

Statistiken visar att de rapporterade våldtäkterna ökat med 70% mellan 1981 och 1991! Det riktas dock avsevärt mera uppmärksamhet nu på våld mot kvinnor och barn, och åtskilliga motioner i riksdagen gällde våld i hemmet med krav på åtal för misshandel. En ny attityd sägs växa fram där mer uppmärksamhet ägnas åt offren för våldet. ROKS (Riksorganisa-

tionen för Kvinnojourer i Sverige) arbete nämns i berömande ordalag. Det berättas om regeringens aktionsplan för olika personalgrupper med ett träningsprogram som hittills omfattat 18 000 personer bland polisen, domarkåren, åklagarna, läkare, sjukvårdspersonal mfl. 1993 tillsatte regeringen en kommission som har till uppgift att granska alla aspekter på våld mot kvinnor ur kvinnoperspektiv.

Rapporten skriver också en del om Gender-perspektivet i biståndet via SIDA, hur det har förändrats från stöd till kvinnor till krav på att se de olika roller som kvinnor och män spelar i biståndsländerna och anpassa biståndet därefter. I 18 av SIDA:s 19 programländer finns nu också kvinnohandläggare. I Sverige agerar Kvinnorådet för Internationellt Bistånd (KIB) som påtryckargrupp på SIDA och som rådgivande organ. Det anses vara unikt i sitt slag.

Detta är ett litet axplock ur den 90-sidiga rapporten. Den är på engelska och kan beställas från Socialdepartementet, Jakobsgränd 26, Stockholm.

Läs den och se om du känner igen dig och din verklighet!

Erni Friholt

Överens i EU

– annars får Sverige be Norge om hjälp...

Zaida Hagman, SKV:s representant i Svenska Beijingkommittén, jämför hur situationen var vid FN:s kvinnokonferens i Nairobi 1985 och hur det är nu inför Beijing-konferensen.

1985 hölls FN:s tredje stora kvinnokonferens i Nairobi. Där togs följande avstamp för kvinnor i världen. Att arbeta:

1. mot den ständigt ökande fattigdomen för kvinnor
2. mot den ojämlika tillgången till utbildning och tjänster, som skulle ge kvinnor möjlighet att utvecklas i samhället
3. mot våldet i samhället
4. mot följderna som drabbar kvinnor och barn vid krig och konflikter
5. för kvinnors jämlikhet när det gäller att medverka i och besluta om ekonomi och produktion
6. för jämlik fördelning av makt och beslutsfattande på alla nivåer i samhället
7. för att kvinnor får tillräckliga resurser på alla samhällsnivåer för att förbättra sina möjligheter till framgångar
8. för att öka medvetandet och engagemanget för kvinnors mänskliga rättigheter, både nationellt och internationellt
9. för att nyttja massmedia för att framhäva kvinnors positiva bidrag till samhället

10. för ett erkännande och stöd för kvinnors bidrag vad gäller förvaltande av naturens resurser samt kvinnors insatser för att slå vakt om miljön.

Det var då det. Hur är det nu?

Kvinnorna som kämpar världen över vill inte längre känna sig som offer, utan de vill bli mänskligt behandlade och ha sina rättigheter fullt ut. Nya nätverk bildas ideligen. Men kampen är inte lätt. Motståndarna finns överallt.

Beijing annan prioritering

För 1985 års kvinnokonferens gäller en annan prioritering. Kampen mot fattigdomen står fortfarande högst upp. Men kvinnornas obetalda arbete bör finnas med. Kvinnor försörjer, på många håll i världen, hela familjer på sin lilla jordlott eller affär av något slag. Kvinnorna vill vara med i ekonomin, och i bruttonationalprodukten (BPN).

Det är viktigt att regeringar sätter till medel för att bekämpa våld mot kvinnor. Kvinnohus i varje stad, och rehabilitering för kvinnor som utsatts för våldtäkt. Kvinnans rätt till sin egen kropp och rätt att skaffa eller avstå från barn.

Kvinnor är oroad över den tilltagande miljöförstörelsen.

Kvinnor vill att krig förbjuds.

Riktigt hur skrivningen kommer att bli är inte klart. Men i alla länder sitter det människor och filar på texterna.

För Sveriges del, så måste vi nu bli överens i EU. Sverige har kanske en lite mer framåtskridande text än EU. Vi svenskar får snällt fråga Norge som representerar Norden om dom kan ta med vår lite mer skärpta text till Peking. Norden har en röst i FN.

Zaida Hagman, SKV:s representant i Svenska Beijingkommittén.

Jämställdhetsrådet

Zaida Hagman är Svenska Kvinnors Vänsterförbunds representant i Jämställdhetsrådet. Här får vi ta del av hennes personliga protokoll från Jämställdhetsrådets möte i december -95, med Mona Sahlin som ordförande.

Mona Sahlin beklagade avhoppet i en utredning som hon hade tillsatt. Det var något bråk mellan sakkunniga i en utredning om kvinnors makt.

Vi fick höra Arbetslivsfondens utredning av projektet Alfa Q. Det var Ulf Westberg och Ann Boman som redovisade. Bland mycket annat berättade de om

att många kvinnor fått pengar från fonden och om

att färre män fått mer pengar från fonden.

att det bildas nätverk bland kvinnor bl.a. kvinnliga läkare.

att de har jobbat för kompetensutveckling, förändringsprocesser, utbildning, friskvård och arbetsplats-träffar. Utslitna och arbetslösa kvinnor har fått varierande jobb. Kvinnorna har insett att de inte skall medverka till att bli utslitna i förtid

eller bli behandlade på ett oacceptabelt sätt.

JÄMO:s jurist Eva Strandberg, berättade att nu skall JÄMO stämma de företag som inte avlönar sina anställda rättvist. De har jämfört män och kvinnor med liknande utbildningar och liknande ansvarsfullt arbete. Arbetsgivarna måste nu förklara sin lönesättning.

I år hade de fått 107 anmälningar, det var lika många som de har fått på den tid JÄMO funnits. De flesta anmälningarna kom från offentliga arbetsplatser.

Det verkar som kvinnor inte vågar anmäla sina privata arbetsgivare.

Dragspel över jämställdheten

Charlotte von Redlich rapporterade om jämställdhetsfrågorna i EU.

Mötet gällde EU:s ansvar inför FN angående de sociala frågorna.

Sverige hade med tre frågor:

1. Deltid – visstid.
2. Kvinnors arbetsmarknad. Lika lön för likvärdigt arbete.
3. Jämställdhetsinsikten i alla frågor.

Deltid – visstid, denna fråga har årligen varit uppe på dagordningen inom EU, men aldrig blivit klarlagd. Så hände även denna gång.

Heltid – lika lön, även denna fråga fortsätter man att diskutera.

Likasa jämställdhetsinsikten i alla frågor.

Zaida.

PS. I februari var jag på möte igen då var temat papparollen, men det tar vi en annan gång.

–Jämställdhet är lika revolutionerande som IT, sa Mona Sahlin 25 januari 1995.

Via elektronisk post bad jag henne utveckla vad hon menade.

–Jag menar ungefär såhär: i takt med att kvinnor blir mer och mer jämställda i vårt samhälle förändras samhällsbilden bit för bit. Det skapas nya arbetssätt och nytänkande. Jag upplever att informationsteknologins intåg i människors vardag för med sig en liknande förändring."

GA

–Det är fruktansvärt roligt och fruktansvärt viktigt, säger Mona Sahlin om jämställdhetsarbetet när hon talar på konferensen Kvinnors Liv & Hälsa i Göteborg i slutet av januari.

Jag har inga problem att hålla med vår jämställdhetsminister när hon säger att det är fruktansvärt viktigt, men är det så himla roligt? Är det inte egentligen ganska deprimerande, är det inte lite dragspel över det; vi tar ett steg framåt och sedan åker vi lite bakåt, nya pensionsystemet tex eller det kortlivade vårdnadsbidraget. Att kvinnor som har hållit på länge fortfarande kämpar är jag oerhört tacksam för eftersom det är så viktigt – men roligt? Kanske för "nyfrälsta" som inte hunnit bli så luttrade.

–Det är roligt för att det är på oss det beror, förklarar Mona, när hon vänder sig till kvinnorna i åhörarbänkarna.

Men det vet i sjutton om det är på oss det beror. Har männen inget ansvar för att befria sig själva från försörjarrollen?

Hur som helst så pratar Mona om barn, kvinnor, män, kärlek och drömmar – det som jämställdhet handlar om, enligt henne.

Hon säger att politik bör rätta till det som ligger i vägen för livet – ingen ska behöva diskrimineras utan alla ska ha rätt till bästa värld och rikast möjliga liv. Så Mona manar till kamp mot: maktfördelning, våld mot kvinnor, lönediskriminering, för kvinnors rätt att bestämma över sin egen kropp, mannens befrielse från försörjarrollen mm. Jag håller fullständigt med henne, detta är jätteviktiga frågor. Hon talar om att man måste få in mannen i barnkammaren. Men hon talar inte om det som Bi Puranen tog

upp i sin föreläsning lite senare, nämligen hur oerhört viktigt det är att 6-timmarsdagen genomförs för att kunna uppnå jämställdhet. Jag saknade just den geniala idén med 6-timmarsdagen för att lättare kunna befria mannen från sin försörjarroll och få in honom i barnkammaren, bland alla Monas förslag.

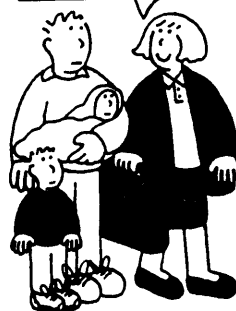
Gunnel Atlestam

PS Efteråt skickade jag elektronisk post till Mona och frågade vad hennes inställning till 6-timmars arbetsdag är. Här är svaret:

"6-timmars arbetsdag har varit föremål för många diskussioner inom det socialdemokratiska partiet. Resultatet av dessa är ett kongressbeslut som säger att det ska vara ett långsiktigt mål för förbättring av arbetslivets villkor och ett medel för att stärka jämställdheten. Sedan en tid tillbaka arbetar vår partistyreelse och regeringen med en utredning om vilka konsekvenser en arbetstidsförkortning får för arbetsmarknaden.

Jag tror dock inte att detta är en lösning på dagens problem. Jag är inte så pessimistisk att jag har gett upp tron på att det kommer att skapas nya jobb. Men det är troligt att framtiden kommer att kräva att vi blir mer flexibla och då också arbetstiderna."

I didn't marry you for your money, I wanted someone to look after my kids.

Kvinnor och invandrare

förlorar på nytt

pensionssystem

Vi ska få ett nytt pensions-system. Det gamla är för dyrt. Och det bygger på ideologiskt felaktiga principer – det bygger på förtroende mellan generationerna och det kan vi inte lita på längre. Just nu sitter en genomförandegrupp och klurar ut hur man i detalj ska utforma det nya systemet. Att det ska genomföras har riksdagen redan beslutat.

När förslaget till nytt pensionssystem kom i våras blev det mycket uppmärksammat i media. Fördelningseffekterna var uppenbara. Jämställdhet och indirekt könsdiskriminering tycktes vara begrepp som inte ens nudat förslagsställarna.

Trots opinionen kvarstår principerna. De första utbetalningarna, enligt det nya systemet, ska ske år 2000. Men redan i januari i år märkte vi som lönearbetar att 1% av bruttolönen hade försvunnit till egenavgift för pensionen. Och mer ska det bli. År 2000 är det meningen att vi ska betala 9,5% av lönen i pensionsavgift.

Huvudtankarna med det nya pensionssystemet är att man vill åstadkomma ökad följsamhet mellan pensionerna och samhällsekonomin och ett starkare samband mellan avgifter och förmåner.

För att den enskilde arbetstagaren inte ska drabbas av kostnaderna för egenavgiften har man tänkt sänka arbetsgivaravgiften så att det finns utrymme att höja lönerna med lika mycket som arbetstagarna ska betala

Bild: Marie Hedberg

in. Fast det finns ingen garanti för att alla får del av "extrapengarna", så för dig som enskild arbetare kan det bli riktigt dyrt.

Det tycks som om beslutsfattarna idag har glömt varför arbetsgivaravgifterna en gång infördes. Istället för skäliga löneförhöjningar skulle arbetsgivarna betala in avgifter för olika sociala försäkringar för arbetstagarna. Så arbetsgivaravgiften är en del av de anställdas rättmätiga lön egentligen, men så låter det inte idag – idag är det synd om arbetsgivarna som måste betala så höga avgifter till staten.

Kontrakt mellan generationer inte hållbart

Men varför gör man på detta viset? Jo, man tycker att det nuvarande systemet är för dyrt och bygger på ideo-

logiskt felaktiga principer. I försäkringskassans informationsskrift *Ett pensionssystem för framtiden* kan man läsa att: "De senaste årens låga tillväxt i kombination med att allt fler pensionärer som får allt högre pensioner, har gjort systemets svagheter uppenbara. Det börjar bli dyrt. Vidare står att: "Ett fördelningssystem som ATP bygger på förtroende. De yrkesverksamma betalar gärna avgifter till pensionsutbetalningar, men bara om man litar på att kommande generation gör likadant. Pensionssystemet är ett sorts kontrakt mellan generationerna, där staten garanterar att villkoren uppfylls. En sådan garanti kan inte utfärdas för år 2010. Kontraktet måste skrivas om." Man kan också läsa att det nuvarande systemet är orättvist eftersom det gynnar den som haft en ojämn inkomstnivå eller som arbetat en kort

tid i livet och missgynnar den som haft en jämn inkomst hela livet! (Gissa vilka man tänker på?)

Förlorarna

Idag beräknas pensionen utifrån de 15 år man tjänat mest, men man måste ha arbetat heltid 30 år för att få full ATP. Det nya systemet utgår från hela livsinkomsten, vilket missgynnar de som har tunga yrken och inte orkar arbeta tills de är 65. Medelpensionsåldern inom LO-kollektivet är idag 58 år. Och det är klart att det missgynnar kvinnorna. Kvinnor förvärvsarbetar oftast inte heltid utan arbetar oavlönat i hemmet istället också. Till viss del kommer dock vård av eget barn i hemmet att vara pensionsgrundande.

Att studera till sjuksköterska eller något annat typiskt kvinnligt låglönelyrke som kräver högre utbildning kommer inte att löna sig. Visserligen blir studiebidragsdelen pensionsgrundande men det blir så lite pension jämfört med vad man kunde tjänat om man arbetat istället under utbildningsåren. Invandrarna är en annan grupp förlorare eftersom de behöver ha vistats i Sverige betydligt längre än i dag för att få pension.

Pensionsåldern blir rörlig. Den nedre gränsen är 61 år. Men man får inte gå i pension före 65 år om man inte tjänat in så mycket att man kommit upp i garantipensionen, som är den pension alla garanteras. Någon övre pensionsålder finns inte.

Delad pensionsrätt ger huvudbry

Om ena parten har varit hemma och strukit skjortor till den andra eller dylikt kan man gemensamt bestämma sig för att dela på pensionen ge-

nom att skriva ett avtal. Men uppsägning av avtalet kan ske av ena parten oberoende av den andra. Genomförandegruppen sitter och grubblar över om försäkringskassan ska ha skyldighet att meddela den andra maken att den ena har sagt upp avtalet om delad pensionsrätt.

Ja, det finns mycket att säga om detta nya pensionssystem. Jag säger inte att nuvarande är det bästa möjliga, men det nya skrämmer mig. Det måste finnas något annat alternativ. Skaffa skriften *Ett pensionssystem för framtiden* från försäkringskassan, läs och begrunda, tala om för Genomförandegruppen med socialförsäkringsminister Anna Hedborg i spetsen vad du tycker och skriv gärna debattartiklar och insändare till Vi Mänkor t ex.

Gunnel Atlestam

*"If you want
equality never,
ever have a
baby. Or if you
do, move to
Sweden."*

Ur Everywoman febr -95.

**Dagens unga par i 20-års-
åldern lever upp till eller
snarare lyckas inte leva upp
till sina jämlikhetsideal.
Sociolog Carin Holmberg
talade mest om bakgrunden
till sin avhandling under sitt
föredrag på konferensen
Kvinnors Liv och Hälsa i
Göteborg.**

Carin menar att det är ett flertal mekanismer som vi alla män och kvinnor bär med oss i ryggmärgen och som hela tiden gör att vi återskapar *mäns överordning och kvinnors underordning*.

Hos det sammanlevande paret sätts jämställdheten på sin spets. Parrelationen är en prototyp för att se och förstå makten. Här är det kärleken som är problemet. Kvinnan står inför hotet att bli ragata när mannen inte fullgör sina hemgöromål. Vad är problemet? Att kvinnan tjarar eller att göromålen ej utförs? Helt klar det senare. Men det intressanta är att kvinnan använder mycket energi åt att finna en strategi: välja ord, välja tid, välja sätt att påminna mannen utan att bli kallad ragata.

Det kallas kärlek!

På den kvinnliga arbetsplatsen skall kvinnorna anpassa sig till den nyanställda mannens svårigheter och på den manliga arbetsplatsen ska den nyanställda kvinnan anpassa sig till manskollektivets ovana vid kvinnliga arbetskamrater. Kvinnor ska anpassa sig annars blir det problem för männen.

Slutligen. Feminism behövs i Sverige för att kämpa emot mansvärldens värderingar om mäns överordning och kvinnors underordning som gäller även här trots vår jämlikhetsslagstiftning.

Lisbeth Ernbrink

SOPHIE ADLERSPARRE –

Sophie Adlersparre har ofta framställts som en despotisk och konservativ adelsdam som endast förespråkade överklasskvinnornas intressen. Jag delar inte den uppfattningen. Min åsikt är att hon mer är att betrakta som radikal feminist, skriver Hjördis Levin, kvinnohistoriker.

I början av 1856 hade Sophie lärt känna Rosalie Roos, som då var nyss hemkommen från en resa i Amerika. Rosalie var självständig och medveten och gav Sophie starka intryck. Rosalie ägde mycket av det som Sophie saknade av intellektuell skolning och mångsidig livserfarenhet.

Sophie hade hittills tillbringat sitt liv i enskildhet. Hon hade lärt sig språk på egen hand. Hemmet i Stockholm bestod av två små mörka rum. Musik och högläsning i skymningen, någon gång ett operabesök, en bal eller besök av vänner var de enda avvikelserna från vardagslivets mödor.

I alla kvinnofrågor skrev Rosalie under på Fredrika Bremers ord. Sophie tvekade dock, när Fredrikas roman *Hertha* kom ut 1856, inför så djärva krav som att kvinnor skulle kunna bli inte bara sjuksköterskor utan också läkare. Tio år senare när Sophie blivit ensam redaktör för den tidskrift hon 1859 fått Rosalie med på att starta, hade de två vännerna glidit isär.

Rosalie var då en välbeställd professorsfru och ansåg att kvinnan skul-

le stanna i hemmet och påverka samhället endast indirekt, via man och barn. Sophie var alltså självförsörjande och hade en betydligt radikalare uppfattning om kvinnans plats i samhället.

Ekonomiskt oberoende, en grundläggande frihet

Kvinnan måste äga alla mänskliga fri- och rättigheter, skrev hon. Inget motiverade att mannen stiftade lagar för kvinnan, som han visserligen underkuvat, men som dock var hans like som människa. Kvinnan skulle ha rätt till såväl äktenskap som utbildning, yrkesarbete och politiskt inflytande och hon skulle kunna förena dessa områden. Kvinnor skulle ha rätt till alla yrken och till statens alla ämbeten, även prästens och domarens.

Ihärdigt framhöll Sophie att kvinnor behövde pengar för de hade också försörjningsskyldigheter som ogifta mödrar, änkor och hustrur med sjuk make eller döttrar med orkeslösa föräldrar. Framför allt skulle kvinnan ha rätt att välja verksamhetsområde efter anlag och begåvning och inte på grund av sitt kön fösas in i en fälla.

Detta var också bäst för samhället som behövde kvinnornas insatser på alla områden. En grundläggande frihet för kvinnan var hennes rätt att själv få bestämma vem hon skulle gifta sig med och den rätten förutsatte ekonomiskt oberoende.

Sophie Adlersparre var således inte konservativ när det gäller kvinnans fri- och rättigheter. Som så många andra i sin samtid bekände hon sig till den politiska grundsyn som vilade på den personlighetsprincip och religiösa utvecklingsoptimism som Geijer och Fredrika Bremer kommit fram till. Män och kvinnor kan ha oli-

KONSERVATIV ADELSDAM ELLER RADIKAL FEMINIST?

ka egenskaper, men de är främst människor. Endast i ett samhälle utan restriktioner för kvinnan i fråga om utbildning och verksamhet kan individen göra sin för samhället lyckligaste insats.

Sexualfrågan gav stämpel konservativ

Givetvis kan Sophie Adlersparres inställning i försvarsfrågan definieras som konservativ. Vid tiden för fransk-tyska kriget 1871 manade hon kvinnorna att uppfostra fosterländska män och på 1880-talet föreslog hon kvinnlig värnplikt och värnsskatt.

Det är emellertid främst p.g.a. hennes inställning i sexualfrågan och till den naturalistiska litteraturen som hon fått stämpeln konservativ. Men innebar hennes inställning i sexualfrågan och till den nya litteraturen att hon försvarade det bestående eller strävade tillbaka till något förgånget?

I *äktenskapsfrågan* stod Sophie Adlersparre på samma linje som Ibsen, Björnson och John Stuart Mill. De kritiserade det dåvarande äktenskapet såsom det blivit genom att industrialismen gjort medelklasskvinnan till ett improduktivt och sysslolöst lyxföremål och sexobjekt medan andra kvinnor ammade, skötte och uppfostrade hennes barn. Sophie Adlersparre hade emellertid ingen önskan att gå tillbaka till ett gammalt produktionssätt. Hon såg i den nya tidens arbetsdelning en möjlighet för kvinnan att föräna både hem och samhälle, både hustruskap, moderskap och arbete i det allmännas tjänst. Det "etiska äktenskapsidealet" skulle ge förhållandet mellan man och kvinna något nytt, som inte var möjligt i det gamla samhället. De skulle bli jämställda kamrater.

Forts. nästa sida

FAKTA

Sophie föddes den 6 juli 1823 på godset Helgerum i Småland. Hon var dotter till Sophie Hoppenstedt och friherre Eric Leijonhufvud som var major vid livgrenadjärerna. Sophie var adelsdam men långt ifrån rik. Hennes far hade likt många andra män vid den tiden spekulerat bort familjens förmögenhet. När hon var tretton år lämnade familjen Småland och flyttade till Manhem i Östergötland och efter faderns död 1848 vidare till Stockholm. Sophie bidrog till sin egen, moderns och den sjukliga systemens försörjning genom att brodera, översätta och undervisa i musik. Hon bröt därmed med fördomen att en fröken inte kunde arbeta.

I fyrtiofemårsåldern gifte hon sig med den liberale riksdagsmannen, kommendörkaptenen Axel Adlersparre, och blev styvmor till dennes fem unga söner. Axel Adlersparre var och förblev sin duktiga hustrus trogne beundrare och medhjälpare.

Under sina sista år bodde Sophie Adlersparre på söders höjder, vid Fjällgatan i Stockholm. Hon dog 1895, alltså för hundra år sedan. Sophie Adlersparre var under flera decennier den självskrivna ledarinnan för svensk kvinnorörelse.

Från 1859 redigerade och utgav hon *Tidskrift för hemmet*, Sveriges första feministiska tidskrift. Hon startade läsesalong och platsförmedling för kvinnor. Hon befrämjade hemslöjd och handarbeten. 1884 tog hon initiativet till Fredrika Bremerförbundet och *Tidskrift för Hemmet* blev förbundsorganet *Dagny*. Ofta skrev hon under pseudonymen Esselde.

Forts. SOPHIE ADLERSPARRE...

Sophie Adlersparre försvarade inte heller *rådande sexualmoral*. Däri låg en stor del av hennes radikalism. Den rådande sexualmoralen var dubbelmoralen och den bekämpades av hela kvinnorörelsen. Sophie Adlersparre ville göra det öppet.

För det första angrep hon *toleransen mot dubbelmoralen* som den bl.a uttrycktes i Gustaf af Geijerstams roman Erik Grane, där mäns utnyttjande av prostitutionen ursäktades med stark sexualdrift och sena giftermål. Esselde fördömde för den skull inte romanen helt och hållet. Den hade också sina förtjänster, skrev hon, men när Geijerstam turnerade i de nordiska länderna och sökte förankra sin sexualpolitik att kvinnorna måste överse med männens beteende, förklarade hon krig mot honom och de som tyckte som han. Kvinnorna hade rätt att kräva att männen skulle efterleva den moral som blivit kvinnornas men som borde vara allas.

För det andra vägrade Sophie Adlersparre att acceptera *naturalisternas starka betoning av det biologiska moderskapet*. Strindberg ville göra människomodern lik killingmodern och fågelmodern, skrev hon om Giftas I. Det var inte att sätta moderskapet högt. Samma ståndpunkt intog hon gentemot den finske skribenten Jarl Hagelstam som hävdade att kvinnan skulle vara enbart moder, mannen enbart befruktare, försörjare och lagstiftare. Där fanns ingen livsgemenskap, utan två skilda sfärer för kvinna och man, skrev Sophie. Barnen fick inte vara kvinnans enda uppgift.

För det tredje kritiserade hon de skribenter som *satte ifråga kvinnornas moral*. Det gjorde Geijerstam i Erik Grane men framför allt Stella Kleve i novellen "Phyrrussegrar". Bakom pseudonymen dölde sig den unga

skånskan Mathilda Kruse. Novellen handlar om en kvinna som på dödsbädden blickar tillbaka och hävdar att hennes dygdiga liv varit till ingen nytta. Läsaren anar att hennes dygd också orsakat den sjukdom hon lider av.

Från moderat till radikal feminism

Dessa tre företeelser; *toleransen av den sexuella dubbelmoralen, den ensidiga betoningen av det biologiska moderskapet och ifrågasättandet av den kvinnliga sexualmoralen*, stod i motsättning till Sophie Adlersparres och feminismens uppfattning om vad som skulle höja mänskligheten, nämligen människans förnuftsutveckling och hennes kontroll av naturens krafter, drifter och begär.

Mina skäl för att Sophie Adlersparre hellre bör betraktas som radikal feminist än som konservativ adelsdam är inte bara att hon stod för en mycket modern jämställdhetsideologi. Hennes ståndpunkt i 1880-talets sexualdebatt markerar dessutom övergången från en moderat till en radikal feminism.

De första och moderata feministerna ville samarbeta med männen och söka få ut vad som var möjligt genom dem. Dessa kvinnor hade knappast något annat val, omyndiga och utan rösträtt som de var. De ville skaffa kvinnor tillgång till arbete, utbildning och äganderätt. Radikala feministerna ville förändra samhället genom att skaffa sig själva tillgång till lagstiftningen. Den radikala feminismen var färdigutbildad 1902 när rörelsen för kvinnans rösträtt kom igång på allvar och stod på sin höjdpunkt 1908-1912. Övergångsfasen karaktäriseras av kampen för högre samhällsmoral och denna kamp radikaliserade hela

den västerländska feminismen under 1800-talets senare decennier. Sophie Adlersparre inledde den fasen i Sverige.

Alkoholism och sexuell dubbelmoral gjorde kvinnorna vakna för att de måste ha rösträtt. Männen stiftade lagar som sanktionerade dubbelmoralen. Prostituerade kvinnor skulle "besiktigas" regelbundet medan deras kunder fick fortsätta att sprida könssjukdomar till älskarinnor, hus-trur och barn.

Den stora kampen mot reglementeringslagar och dubbelmoral inleddes i England av Josephine Butler och spred sig över hela Europa, till Amerika och Australien. En sedlighetsorganisation, den så kallade Federationen bildades i England 1875 och i Sverige 1878. Sophie Adlersparre stod Federationen nära och flera ledande feminister var medlemmar. Det sexuella eländet avslöjades också i Sverige genom sedlighetsdebatten och behovet av upplysning klargjordes.

Konflikt fick henne att avgå

Genom sitt engagemang i sexualfrågan kom Esselde i konflikt med Fredrika Bremerförbundets styrelse som ansåg att hennes samröre med Federationen kunde skada kvinnosaken. Hon tvangs, efter nästan trettio år som skribent, redaktör och praktisk arrangör i en rad kvinnofrågor, bort från redaktörsstolen i den tidskrift hon en gång startat. Hon accepterade inte att bli ställd under styrelsens kontroll och därför avgick hon i slutet av 1888. Som avskedsgåva till sina läsare utgav hon en översikt av sedlighetsfrågans ställning i Skandinavien.

Läkaren Karolina Widerström blev en länk mellan den moderata feminismen och den radikala när hon 1902

på ett möte i Svenska Läkaresällskapet föreslog att man skulle lyssna till Federationen i reglementeringsfrågan. Hon inspirerade unga läkare som Andrea Andreen, Ada Nilsson, Julia Kinberg, Gerda Kjellberg, Anna Clara Romanus och Alma Sundquist att tillsammans med författarinnan Elin Wägner driva den radikala feminismens krav på lika sexualmoral, sexualupplysning, mödraskydd och födel-sekontroll men också kvinnors rätt till arbete, utbildning och inflytande på samhällets alla områden.

I detta arbete levde många av Sophie Adlersparres idéer vidare. Hennes åsikt om litteraturens betydelse för människors etik och moral har stor aktualitet idag när frågan om våldsskildringarnas inverkan på människor nästan dagligen ventileras privat och i massmedia.

Hjördis Levin

Den otroliga verkligheten – 13 kvinnliga pionjärer

En konsthändelse värd att uppmärksamma är utställningen *Den otroliga verkligheten – 13 kvinnliga pionjärer*, som nyligen visades på Göteborgs konstmuseum. Vi fick se 200 tavlor av modernisterna: Ester Almqvist, Anna Berg, Maja Braathen, Maj Bring, Anna Casparsson, Siri Derkert, Mollie Faustman, Ester Gehlin, Tora Vega Holmström, Agda Holst, Vera Nilsson, Ninnan Santesson, och Ellen Trotzig, som alla verkat under 1900-talet. Och som under sin livstid inte fick speciellt mycket uppmuntran för sitt konstnärsskap. Men styrka fick de av varandra, flera av dem var nära vänner.

Delar av utställningen har tidigare visats i Stockholm. Tråkigt nog så vandrar den nu inte vidare till något annat museum som helhet. Men många av tavlorna kan ni se på t ex Waldemarsudde i Stockholm och Göteborgs konstmuseum.

Madeleine Bergmark

Maja Braathen: Maj Bring.
Fotograf: Ebbe Carlsson.

Kuba, Kuba, Kuba, Kuba

Av en tillfällighet satte jag på TV:n en kväll. Det var ett amerikanskt program om Kuba. Det visade ett Kuba i starkt förfall. Folket led nöd.

Just när jag öppnade visades unga flickor som gick "på gatan" i Havanna. Flickan i Havanna har kommit åter, sades det. Hon tjänar mer pengar på en natt, än vad en lärarinna tjänar på en månad, sades det. Vem som betalade vad, sades inte.

Jag slog över till ettans kanal. Till min förvåning kom jag in i ett program om Kuba.

Det var Lars Vestman som var på sin jorden runtresa. Han tittade in hos folk som bodde på landet. Det var

vänliga människor, visserligen fattiga och tyngda av ekonomiska problem (i vilket land är vi inte det?).

Men de kunde ändå glädjas åt gratis skolgång för alla barn. Vestman tittade på gamla byggnader från kolonialtiden, och visade en rakt motsatt bild av Kuba än i den amerikanska filmen.

Några veckor senare visades faktiskt en svensk film från dagens Kuba, och den var både positiv och negativ.

Den amerikanska propagandan hetsar den unga kubanen att tro på paradiset utanför Kuba, liksom folket i DDR trodde på paradiset i Tyskland.

Sanningen kommer som en kalldusch, så småningom.

Zaida

Anna Casparsson
Fotograf: Ebbe Carlsson.

Att förklara...

ville jag inte ge mig in på

–Det kostar ingenting, säger han och tittar mig undrande i ögonen, när jag hivar upp plånboken ur handväskan.

–Här i landet har vi gratis sjukvård och tandvård för alla, men det har väl ni också, frågar han lite generat. Han – den manlige sjuksköterska som just gett mig en stelkrampspruta och plåstrat om mina sår efter bilolyckan.

Vi befinner oss på akutmottagningen på SSRN Hospital på Mauritius. Det är mitt i natten, ingen taxi finns att uppbringa, poliskonstapeln som följt med från olycksplatsen ser till så att två ambulanser i stället skjutsar oss tillbaka till hotellet såsmåningom. Ambulanserna liksom inredningen på sjukhuset är säkert något som de före detta kolonisatörerna, briter, utranterat och skänkt till den nu fria republiken.

–Har ni också stängt avdelningar och ställt sängar i korridoren på det här sjukhuset, undrar min alltid mycket vetgirige bror. Han får inget svar, frågan är för absurd för att man ska förstå den. Det finns ingen arbetslöshet på Mauritius, man har inte rationaliserat bort arbetskraften, där tror man inte att det är samhällsekonomiskt bra att göra så. Man tycker att det är viktigt att alla har jobb även om en mycket stressad person med övertid skulle kunna klara det två gånger idag. De 1,2 miljoner invånarna måste ha försörjning annars börjar det nog sjuda i något hörn av den 5x4 mil stora ön. Man stänger inte vårdavdelningar, man bygger ut istället. Och det är för varmt för att man ska arbeta alltför hårt. Min statsanställda vän arbetar 35 timmar i veckan inklusive lunch, har 30 dagars semester, och rätt till 20 dagars sjukledighet utan avdrag på lönen.

Det är brist på arbetskraft på Mauritius. Man funderade på att lösa detta genom att höja pensionsåldern. Idag är den mellan 50-60 år. Så man skickade en delegation till Sverige för att ta reda på hur man kan orka arbeta tills man är 65. Men någon ändring har ännu inte skett, kanske kom man på att vi inte orkade. Jag vågar inte knyta att vi med det nya pensionssystemet inte får någon övre pensionsålder alls. Men jag upplyser om att den genomsnittliga pensionsåldern för de LO-anslutna i verkligheten är 58 år.

–Medicinen är också gratis, säger han och räcker leende över en plastpåse med painkillers. Jag hade hunnit berätta lite om 7-kronors reformen på 70-talet som nu blivit 180 kronor och lite om sonens "livsuppehållande" medicin som nu Persson & Compani ska ta betalt för, liksom all annan medicin. Jag hade också berättat, om min plomb som försvann med knäcken precis innan jag skulle resa och hålet i reskassan som detta medförde. Allt medan kackerlackan promenerade på sjukhusgolvet. Redan på ett tidigt stadium hade jag bestämt mig för att skicka en blodtrycksmätare, kirurghäfta och en vägggalmanacka (jag tycker den från Nestle som var den enda utsmyckningen i korridoren borde bytas ut av ideologiska skäl) som försenad julgåva till sjukhuset.

Att förklara, att man friställer tusentals, mestadels kvinnor, från offentliga tjänster t ex från sjukvården, så man inte ens kan utnyttja de lokaler och den utrustning man har, samtidigt som man tänker ge vinstgivande privata företag skattepengar för att anställa folk, mestadels män, ville jag inte ge mig in på. Det går definitivt inte att försvara och knappt att förklara. Och jag vill inte göra någon besviken som fortfarande tror på den svenska välfärdsmodellen. I en stor platsannons i *La Mauritiennne* läste jag att de sökte en person som skulle arbeta med att bygga upp ett sjukförsäkringssystem à la svensk modell – jag hoppas att de inte har följt de senaste årens utveckling.

Gunnel

Guatemala behöver Regine!

Till den svenska valrörelsen kom en grupp kvinnliga parlamentariker och journalister från Latin- och Centralamerika. För Eva Zetterberg som varit ute som valobservatör i andra länder var det nyttigt att se valrörelsen med deras ögon. Särskilt roligt var det att lära känna Regina Yat från Guatemala. Hon är en av de få kvinnor i Guatemala med indianskt ursprung som ser ut att kunna få en betydelsefull politisk uppgift.

Regina Yat på besök i Skarpnäck, Stockholm.

Regina lever i staden Coban, norr om huvudstaden Guatemala City, där majsodlingen dominerar. Hon arbetar nu som juridisk översättare och tolk mellan spanska och kekci, ett av de större indianska språken, åt provinsguvernören.

I detta område, liksom i stora delar av Guatemala, är 85 procent av befolkningen analfabeter och talar inte spanska. Regina har därför ett oerhört viktigt arbete. På fritiden samarbetar hon med andra för att utveckla kvinnornas hantverk i regionen. Arbetet sker inom ramen för katolska kyrkan och guatemalanska institutet för sociala och politiska studier (Instituto Guatemalteco de Estudios Sociales y Politicas, IGESP). Kristdemokratiska partiet har sett henne som en viktig länk till befolkningen och hon har därför accepterat att kandidera till parlamentsvalet i november 1995.

Regina är 31 år, gift, och har två döttrar, 13 och 14 år gamla. Hon var alltså bara 16 år när hon gifte sig och fick barn tidigt. Många försökte avråda henne från att gifta sig så ung, eftersom erfarenheterna för de flesta kvinnor i Guatemala är att man sen inte får studera eller kan skaffa sig ett bra jobb.

Jag frågar vad Nobels fredspris 1992 till Rigoberta Menchu från Guatemala har inneburit?

–Det har varit viktigt för att lyfta fram rättigheterna för de indianska folken, men också för ursprungsbe-folkningar världen över. FN:s konvention, konferenser och särskilda intresse för ursprungsbe-folkningar har påtagligt berörts av detta.

–Jag är stolt över Rigoberta och beklagar att hon behandlats så illa i Guatemala. Även efter att hon mottagit fredspriset har högt uppsatta personer talat illa om henne. När hon

kom tillbaka till Guatemala, la man ut spikar, häftstift och så vidare, så att det blev punktering på bildäcken i den karavan som följde henne. Det var skamligt.

Regina ser med blandade känslor på möjligheten att få bli parlamentsledamot. Hon är mycket förundrad över att vi politiker i Sverige bor i vanliga bostadsområden. Och har mycket svårt att förstå att jag som riksdagsledamot i Sverige får parkeringsböter om jag parkerar fel i Stockholm, precis som alla andra! Otänkbart i Guatemala.

Regina tycker sig ha fått med sig mycket när hon återvänder till Guatemala. För att fortsätta arbetet för freden och för ett värdigt liv för hela det guatemalanska folket. Mötet med Regina inger mig hopp om framtiden i Guatemala. Om partierna inser att kvinnor som Regina behövs i ledningen för Guatemala för att få fred, demokrati och social utveckling!

Eva Zetterberg

FAKTA

Guatemala – ett litet land i Centralamerika med 9 miljoner invånare, ättlingar till Mayafolket. Ett land som sedan 60-talet befunnit sig i krigstillstånd. Det är en kamp mellan den väpnade vänstern och Guatemalas armé.

Brotten mot de mänskliga rättigheterna har varit oerhört många. Efter fyra år av fredsförhandlingar, där norska regeringen haft en betydelsefull roll, ska nu förhoppningsvis en fredsöverenskommelse undertecknas.

Varken himmel

eller

helvete

När min mor, som var högerkvinna, politiskt ointresserad och dessutom ganska gammal, vaknade på morgonen den 26 september 1972 och förstod att det hade blivit majoritet för NEI TIL EEC, drog hon täcket över huvudet och stönade. Hon hade i hemlighet röstat 'nej', och nu var hon dödsförskräckt över vad hon hade åstadkommit.

Än om Norge gick under? Då var det hennes fel! För första gången hade hon utfört en viktig, politisk handling utifrån en självständig övertygelse, och hon smög omkring i huset med ett blekt leende i flera dagar, och far, som hade röstat 'ja', följde henne bister med blicken. Nu kunde hon naturligtvis ha tagit det lugnt. Nej till försäljning av Norge, hade vi ropat. Och Nej till nedläggning av glesbygderna.

Nu blev ju Norge mer eller mindre sålt, och glesbygderna mer eller mindre nedlagda, och växlande regeringar har under växlande slagord långsamt men bestämt skjutit oss i riktning mot det som inte längre skulle heta EEC, men EF och så till sist EU. Makten råder, och kapitalets krafter är starkare än folkets röst. När det kommer till kritan. De folkvalda? Å, de håller nu på och pratar. Aldrig har vi tänkt det oftare än under det senaste året. Nej, min gamla mor behövde inte ha oroat sig för att ha gjort något oförsiktigt och farligt – det låg en hand på rodret och den var inte Hans däruppe i himlen. Penningmakten själv var det.

Men bromsat suget från Bryssel har vi då gjort, och sett och rest och lärt. Det var ett bättre rustat folk som gick till valurnorna den här gången än

1972. Det var ett mer internationellt folk, ett folk med fetaost i kylan och charterbiljetter i skrivbordslådan. Ett folk med färre illusioner. Det manar till eftertanke för slitna JA-politiker, skulle man tro, att det är lika mycket stad som land bland NEJ-rösterna nu. Och att det till stor del är de gamla – som har upplevt två krig – och ungdomen, tågloffarna, som även i fortsättningen vill ha landet så som det är. Så vad gör vi? En vän (som röstade nej med tvekan, men som inte heller kunde rösta ja), sade efter att resultatet var klart att visst, detta blev en känslomässig omröstning. Och efter som känslor är anarkistiska till sin natur, har vi med detta NEJ gjort något obotligt med demokratin. Logiskt sett är detta sant, och det borde Gro & Co ha tänkt på tidigare. Ett folk som måste gå man ur huse för att rädda demokratin i sitt land, mot sina egna folkvalda ledare, har på sätt och vis skickat en pil rakt i ögat på sin egen

demokrati. Vad tänker de styrande göra med detta?

För mig var det en glad dag att vakna upp till, dagen efter. Glad, och lite spänd, som när man har legat och fött ett barn under natten och ser dagen bli rosa och ljus där ute och veta att detta kan du aldrig gå ifrån, detta ska du stå för så länge du lever. På kort sikt kan det bli svårt, på lång sikt har vi allt att vinna. EU är ingen statisk affär, där är det hök över hök och vem har sagt att dessa rovfåglar ska förbli så kallat socialdemokratiska länge. Ja, vi ska klara seglatsen. Vi är vana att klä gott på oss här i landet. Och där svenskarna röstade efter ekonomin, visade det sig att för norrmännen blev det ett val om värden. Det kan vi vara stolta över. Det barnet ska vi bära fram. Och den roll som vi under den senaste tiden som nation har kunnat spela som brobyggare, som i Palestinafrågan – i den rollen vill vi stå ännu starkare när vi nu är utanför Festung Europa.

Men klarvakna måste vi nog vara i försvaret av denna oavhängiga positionen – vem ställer upp på ett vad om hur lång tid det tar innan närmandet till EU startar igen?

Kjersti Scheen

Tävling:

Det är kvinnan bakom allt

Vinn en prenumeration på
Vi Mänkor – behåll den
själv eller ge den till en vän!
Skicka din tipsrad till:
Vi Mänkor, Linnégatan 21,
413 04 Göteborg,
senast 15 maj.

1. En dansk kvinnlig författare skrev under pseudonymen Isak Dinesen. Ett par av hennes berättelser har under de senaste åren varit underlag för framgångsrika filmer. Vad heter hon?

1 Dorrit Willumsen
x Karen Blixen
2 Eline Boisen

2. En betydligt yngre norsk författare har skrivit den mycket roliga och tankvärda romanen Egalia's döttrar, som utspelas i ett samhälle med könsroller omvänt mot våra traditionella. Vad heter författaren?

1 Herbjörg Wassmo
x Gerd Brantenberg
2 Anne Karin Elstad

3. Victoria Benedictsson är fortfarande en mycket läsvärd författare och väl värd att komma ihåg för annat än den olyckliga kärleken till George Brandes. Många av hennes böcker publicerades under pseudonym. Vilken?

1 Ernst Ahlgren
x Bo Baldersson
2 Frank Heller

4. I manskläder deltog hon i Guds namn i hundraårskriget mellan England och Frankrike. Hon dömdes för häxeri och brändes på bål 1431. 1920 blev hon helgonförklarad. Vad heter hon?

1 Heliga Birgitta
x Jeanne d'Arc
2 Lucia

5. Selma Lagerlöf hade en mångårig relation till en annan författare. Deras brevväxling väckte stor uppmärksamhet då den blev offentlig för ett par år sedan. Vad heter hon?

1 Sofie Elkan
x Moa Martinson
2 Maj Hirdman

6. Om vi inte nu äntligen avskaffar monarkin, har vi snart en regerande drottning igen. Förhoppningsvis har hon inte uppfostrats till man som sin

föregångare på 1600-talet. Vad heter denna regent som till sist övergav tronen, tron och landet?

1 Ulrika Eleonora
x Margareta
2 Kristina

7. Även den kvinnliga huvudpersonen i romanen Sandbarnet tvingas in i ett liv som pojke. Vad heter författaren?

1 Nawal El Saadawi
x Tahar Ben Jelloun
2 Yasar Kemal

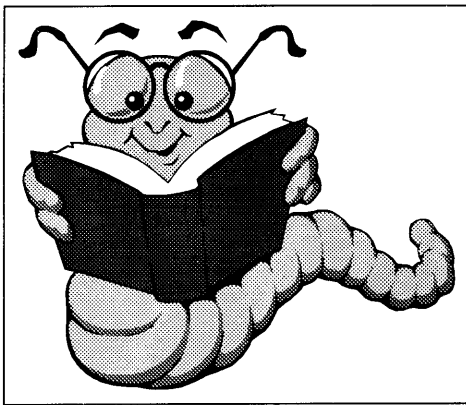
8. Den konstintresserade amerikanska författaren Gertrude Stein hade vid sin sida i 40 år en annan kvinna vars kokbok kom ut för några år sedan. Vad heter hon?

1 Kajsa Varg
x Alice B Toklas
2 A Brilliat Saavarin

*Tävlingen är sammanställd av
Ingrid Atlestam.*

Grattis

till Elsa Karlsson i Rosersberg som vann en prenumeration på
Vi Mänkor med den först öppnade rätta lösningen. Så här
skulle den se ut: 9, 2, 8, 6, 3, 7, 1, 4, 5, 11, 10.

Om böcker

Marilyn French, Systrar emellan. Natur och Kultur 1994.
Översättning: Gunilla Holm.

Anna Karin Granberg, Längre bort än hit. Wahlström & Widstrand 1994.

Frances Fyfield, Djup sömn. Wahlström & Widstrand 1994.
Översättning: Elsa Svensson.

Utan att egentligen tänka på det var det tre böcker som alla på något sätt handlade om sexuella övergrepp inom familjen som jag stoppade ner i semesterkappsäcken under julen. Men det är ju ett ämne som förr var mer eller mindre tabubelagt och som det nu är "tillåtet" att tala om och därför förekommer i relativt många böcker, artiklar och debatter.

Systrar emellan

Marilyn French bygger i sin bok upp fyra systrars olika livsöden, deras mödrars finns i periferin. Handlingen kretsar kring den gemensamma fadern, som nu ligger på sin dödsbädd. En gemenskap växer fram mellan dessa systrar, till synes mycket olika personligheter men med det gemensamma, som de alla burit inom sig, att de utsatts för sexuellt våld av fadern.

Boken som är på 500 sidor känns för mig lite utdragen, ofta tillrättalagd och alltför "amerikansk". Samtidigt är det bra att sexuella övergrepp inom familjen även tas upp i romanform för att nå ett naturligt och öppet samtalsklimat.

Längre bort än hit

I Anna-Karin Granbergs bok möter man en kvinna, författarinnan själv,

som söker efter mening och trygghet i livet och som mer eller mindre handlar mot sin vilja, förnedrar sig. En följd av de övergrepp hon varit utsatt för som barn.

Boken är en intressant innifrån-berättelse, rapport. Men någon riktig roman blir den inte för mig. Jag saknar en miljö runt omkring, vill lära känna fler människor m.m.

Djup sömn

Djup sömn är en thriller skriven av Frances Fyfield. Hela tiden förstår man att apotekaren Pip Carlton är en bov, men inte riktigt varför. Som jag inledde med så handlar alla mina semesterböcker på något sätt om sexuella övergrepp inom familjen, och apotekare Carlton hade en mor...

Mer ska jag inte avslöja för den som vill läsa denna bok, men den är ingen höjdare, tycker jag i alla fall.

GA

Ralph Fletcher, Att lära ut författarens hantverk. Utbildningsstaden 1994.

De senaste åren har handböcker i journalistik och skönlitteratur blivit allt vanligare. Många är vi som har en längtan att uttrycka oss. I höstas kom ytterligare en pärla i genren, utgiven av ett litet förlag i Mölnlycke.

Boken vänder sig till lärare som här kan hämta kunskaper i det processorienterade skrivandet, men det går också utmärkt att använda boken som handbok om man är sin egen elev.

Fletcher diskuterar "kärleken till språket", detaljer, personteckning, närvarokänsla och så rösten – dvs den egna personliga rösten som man bör

hitta om man vill bli en bra författare. Det slår mig att här har vi en författare som själv har hittat den och dessutom känns det som om rösten talar just till mig. En mycket sympatisk bok, alltså!

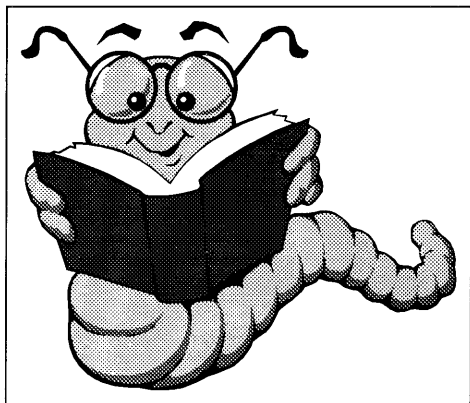
Språket är en njutning att läsa; texten har hamnat i varsamma händer hos Annika Darland, medarbetare på Vi Mänskor.

Lotta Wide

Gudrun Utas, Vi har regn men inte vatten. Tio vittnesmål om följderna av uranbrytning och nukleär verksamhet. Stockholm 1994.

Det finns olika sorts rysare – det här är en. I september 1992 samlades i Salzburg bla representanter för ett femtiotal drabbade ursprungsbefolkningar från olika delar av världen till ett möte och en redovisning inför världen vilka följderna blir av uranbrytning, atombombtest och kärnavfalls-hantering. Gudrun Utas var där. Hon är informationssekreterare vid Folkkampanjen mot kärnkraft-kärnvapen.

Förberedelserna inför denna hearing hade pågått under fem år. Vittnenas berättelser hade ett innehåll som skrämmande ofta upprepades. I förordet drar Henrik Persson, Föreningen Fjärde Världen, paralleller till hur samerna i Sverige drabbats av Tjernobylikatastrofen. FN utnämnde 1993 till Urbefolkningarnas Världsår men i stort sett kvarstår den tidigare situationen: okunnighet och dålig kännedom om dessa folkgruppers verkliga historia och verkliga situa-

Om böcker

tion idag. Ett särskilt kapitel beskriver uranhanteringen i gruvor och uranverk och dess konsekvenser för miljö och människor.

Denna bok innehåller tillsammans med Greenpeace dokument om Ryssland information som är kännetecknande för all uranhantering. Läs och diskutera *Vi har regn men inte vatten*, som kan beställas från bla Folkkampen mot kärnkraft-kärnvapen, Box 9152, 102 72 Stockholm. tfn 08-84 14 90, fax: 08-84 51 81. Pris: 50 kronor.

Siv Waldor

Agneta Stark, Halva makten, hela lönen. Bonniers 1994.

Agneta Stark gör ekonomi till ett underhållande kåseri och tar ner nationalekonomi på ett plan där jag som kvinna känner igen mig. Och jag inser att jag egentligen förstått när ekonomer med det traditionellt manliga sättet att hantera ekonomi fått mig förvirrad.

Exempelvis: det går inte att jämföra och dra ner på omsorgsverksamhet på samma sätt som i industrin där man kan utveckla produktionen med hjälp av fler maskiner. Eller hur fungerar det att öka tillväxten 3,5% i tjugo år för en fiskrenserska i livsmedelsindustrin jämfört med att öka tillväxten i samma omfattning i verkstadsindustrin.

Agneta Stark är konkret och tydlig i sina kåserande exempel. I ett kapitel utreder hon begreppet "särintresse" inför ett nytt pensionssystem. Och särintressena som reagerade var kvinnorna. De andra, när hon räknat bort också barn, ungdomar, dvs pojkar och

manliga pensionärer så återstår 25% män mellan 20 och 64 år.

Hon skriver om tvålmonopolet i Sevilla år 1423 och visar att vår tid, som vi gärna vill tro, inte är unik och att våra problem inte är nya i världshistorien. Där var det samma strid om priser och villkor som vi ser i dag i diskussionerna om kommunernas och företagens ekonomi.

På ett ställe säger hon: *Budgetunderskott, export, import, tillgångar och skulder, internationella kapitalrörelser, räntebetalningar är alltsammans allvarliga ekonomiska förutsättningar och begränsningar. Vi måste räkna i flera räkneenheter på en och samma gång. Lyckligtvis kan vi göra det, men bara om vi samarbetar. Om vi öppet diskuterar svårigheter och möjligheterna. Och om alla deltar, inte bara 'alla'.*

Och många fler exempel och roliga vinklar. Jag känner att jag blir sugen på och ser möjligheterna till att sätta mig in i nationalekonomi och det blir tom roligt tack vare Agneta Stark.

Birgitta Nilsson

Doris Lessing, Under huden. Trevi 1994. Översättning: Annika Preis.

Boken är den första delen av Doris Lessings självbiografi fram till 1949. Hon berättar om sin barndom och uppväxt i Sydrhodesia, nuvarande Zimbabwe, med en äldre kvinnas klokhet och insikt.

För mig var den en läsupplevelse främst av två orsaker. Den ena är att hon lyckas se tillbaka utan den nostalgiska smärta som annars är så vanlig i barn- och ungdomsskildringar. Istället ser hon ganska krasst och ibland med humor på sig själv och sin omgivning. Det finns

tänkvärda analyser av personliga händelser som tyder på en stor självinsikt. Understrykningarna i min bok har blivit många.

Den andra orsaken är att boken är ett historiskt dokument över hur de vita koloniserarna levde i södra Afrika på den tiden. Och som alla kan gissa finns det inget i det som bidrar till att känna stolthet över att vara vit europé.

Boken slutar när Lessing just har flyttat till London. Jag väntar redan med spänning på nästa del!

Lotta Wide

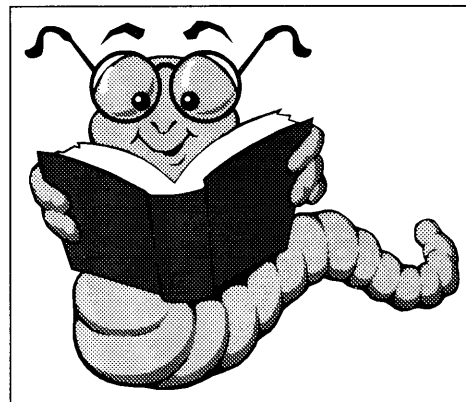
Fatima Mernissi, Drömmar om frihet. Norstedts 1994. Översättning: Lena Anér Melin.

Denna berättelse från ett burget harem i staden Fez i landet Marocko, gjorde ett starkt intryck på mig, som jag inte var förberedd på. Genom denna fantastiska värld, som Fatima Mernissi skriver om, rödes minnen upp från min egen barndom i arbetarkvarteret i Göteborg.

Som i en saga berättar hon om livet i haremet, där farmodern råder, och håller på gamla traditioner, som hindrar kvinnorna att få den frihet de så hett efterlängtar.

Det är härligt att läsa om deras frihetskamp som pågått i tusentals år, om deras syn på Européer, dessa barbarer som inte ens kan konsten att koka ett aromrikt te. Vi får veta hur livet levs hos mormor på landet och hemma i staden. Fatima Mernissi föddes 1940, och det är om hennes första 8 år boken handlar.

Staten Israel var ännu inte född,

men vi får lära lite om andra oroshär-
dar och religiösa bråk.

Läs denna bok! Den är lättläst och
har bilder så att vi med egna ögon kan
se de underbara kakelplattorna i de
höga rummen. Vi får själva föreställa
oss brunnen och gården, badhuset och
de stjärnklara nätterna.

Zaida Hagman.

KF:s provkök, Livsviktigt. Förlaget Brevskolan.

En bok som handlar om mat, hälsa
och miljö i ett kretsloppsperspektiv.
Om hur man jagade, skördade och
behandlade mat från stenåldern till
nutid. Hur man redan på 1700-talet
började genomföra reformer för att
förbättra folkets hälsa och till våra
dagens friskvårdspedagogik.
Jag rekommenderar boken till alla
som vill ändra sina matvanor och
leva ett sundare liv.

Siv Wass

Ulla Isaksson, Boken om E. Bonniers 1994.

Boken om E handlar om hur en män-
niska förändras av demens. Hur hans
personlighet och intellekt bryts ner.
Boken handlar lika mycket om hur
hans hustru och livskamrat reagerar.
Det är hon, Ulla Isaksson, som berät-
tar om hur hennes liv tillsammans
med Erik Hjalmar Linder förändras
när sjukdomen förstör deras samhö-
righet. Hon beskriver öppet sin vrede
och förtvivlan över att hennes äls-
kade make och intellektuelle diskus-
sionspartner försvinner från henne.
De skiljs åt av sjukdomen. Det svåra
och ofattbara är att det inte gick att

förstå vad som pågick. Ulla Isaksson
citerar Sören Kirkegaard "Vi kan inte
förstå förrän efteråt".

Kanske kan hon ändå med den här
boken få oss som läser den att vara
förberedda. Att vi kanske kan förstå
lite av all den ilska, rädsla och miss-
tro som väller fram om en nära och
kär drabbas av demens.

MB

Bibi Kant och Annika Reuter, Hattar. Lts förlag 1994.

Flärd och gedigen hantverkskunskap
i ett paket! Om ni verkligen är intres-
serade av konsten att tillverka hattar,
så låt er inte stötas bort av den stund-
tals larviga mellantexten. Av de fem
saker "du upptäcker om du bär hatt:
–du får uppmärksamhet
–den påverkar den service du får
–människor du möter förväntar sig
att du uppträder på ett visst sätt
–du kan bestämma vilket avstånd
du vill hålla till andra människor
–hattar skapar glädje"

är det bara det sista jag kan ta till mig.
Här finns mycket kunskap samlad
på ett ställe – väl värd att ta vara på.

Grundstock, understock och brätt-
form – gamla facktermer som lever
vidare i modistens värld. Adherent-
foder, conformateur, formillion, kap-
lin, melusin och sparterie – fantasieg-
gande ord som väcker nyfikenhet.
Dessa och många andra förklaras i
separat ordlista. Här finns sömnads-
beskrivningar (som författarna av
någon underlig anledning valt att kal-
la recept) och mönster i naturlig stor-
lek. Läs, lär och prova!

Annika Darland

Hjördis Levin, Masken uti rosen. Nymalthusianism och födelsekontroll i Sverige 1880-1910. Propaganda och motstånd. Brutus Östling Bokförlag Symposion 1994.

En intressant och läsvärd redogörel-
se för den svenska debatten om fö-
delsekontroll och sedlighet omkring
förra sekelskiftet. Överbefolkning
sågs som ett problem redan vid bör-
jan av 1800-talet, och engelsmannen
Robert Malthus teorier om att den
kunde hejdas genom uppskjutna äk-
tenskap och avhållsamhet fick stor
spridning. Ett halvt sekel senare me-
nade de s.k. nymalthusianerna att
människor skulle få upplysning om
preventivmetoder för att hejda befol-
kningsökningen.

Hjördis Levin visar hur dessa idéer
fick fotfäste i Sverige genom radikala
män som Knut Wicksell och Hinke
Berggren. De fick emot sig såväl sed-
lighetsrörelsen som kvinnorrörelsen.

1910 kom preventivlagen. Debatten
gick mellan två olika ideologier, ide-
alism och materialism. Tidigare var
förhållanden mellan könen en fråga
om barnalstring och att säkra egen-
dom och arv. Nu blev det viktigt med
fysisk attraktion, sexuellt nöje och
genetiskt arv. Syftet var att kvinnor-
na skulle få större frihet och undvika
att slitas ut av många graviditeter.
Men, säger Levin, syftet var också att
göra kvinnorna mer inställda på sex.
För den åsikten har Hjördis Levin an-
gripits av manliga forskare som ock-
så kritiserade hennes bok "Testiklar-
nas herravälde".

Aase Bang

Recept

NORSK TORSK MED MAURITIANSK SÅS

Helst ska man använda färsk fisk, där man även äter rom och lever, men eftersom man sällan hittar pinfärsksk torsk i svenska affärer, använder vi djupfryst istället. Allra bäst, men lite dyrare, är Frionors koketorsk. (Nestléägda Findus bojkottar vi på grund av deras export av bröstmjölk ersättning till u-länderna.)

Koka upp rikligt med vatten. Salta inte förrän strax innan fisken läggs i, men då ganska rikligt, 1/2 dl salt per liter vatten. När vattnet kokar upp igen har man i lite kallt vatten för att stoppa kokningen. Sjud i 8-10 minuter.

Servera den norska torsken antingen med kokt potatis, gröna ärtor lite senap och smält smör med hackad persilja eller vit sås eller med mauritiansk sås och ris.

Till mauritianska såsen behöver du:

750 gram färska tomater (skurna i sex delar vardera), eller en burk konserverade och någon enstaka färsk

3 skurna gula lökar

10 gram ingefära

6 krossade vitlöksklyftor

1/4 tsk timjan

5 gram hackad persilja

1/2 tsk torkade koriander eller 15 hackade färska blad

Bild: Marie Hedberg

4 stora gröna chili skurna på längden

Häll lite olja i stekpannan och placera lökarna där. "Koka" dem, de ska inte bli bruna.

Lägg sedan i alla ingredienser förutom tomaterna och låt det puttra i 3 minuter. Sätt i tomaterna och låt det puttra i ytterligare 5 minuter under ständig omrörning. Sedan är det klart. Om man inte vill servera såsen med norsk torsk så passar den också utmärkt till pastarätter.

LIVS HALLONGROTTOR

250 g smör

1 1/2 dl socker

1 dl marsanpulver

4 1/2 dl vetemjöl

ca 3 1/2 dl hallonsylt

Blanda allt utom sylten. Rulla till små bullar. Lägg i småbrödsformar, en storlek mindre än muffinsformar. Tryck med tummen eller tesked i mitten. Fyll med sylten, 1 tsk.

200 grader i 10 min.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Augusta Tonnings FOND

Styrelsen i
Augusta Tonnings Fond
har beslutat dela ut
följande stipendier 1995:

Hjördis Levin, studieresa till USA,
2 000 kr.

Marianne Skanse, resestipendium,
2 000 kr.

Inger Sedin, rekreation,
1 000 kr.

Elsmarie Rådström, rekreation,
1 000 kr.

Gunnel Atlestam, resa till Mauritius,
1 500 kr.

Ruth Bohman, studieresa till Berlin,
1 000 kr.

Piteå-Munksund-avdeln. resa,
1 500 kr.

SKV-styrelsen, resor,
4 000 kr.

Till Fru Alfetina Fedulova

ordförande i Ryska Kvinnounion och medlem av Ryss-
lands parlament

Kära Alfetina

Vi är oroad över situationen i Tjetjenien. På TV kan vi varje dag följa hur detta krig slår mot, påverkar och skadar oskyldiga människor, mestadels kvinnor och barn.

Vi har också sett de modiga ryska mödrarna som letar efter sina soldatsöner. Vi har hört talas om demonstrationer i Moskva och på andra ställen mot kriget i Tjetjenien som bara kommer att leda till mer hat och revanschlystnad.

Kära Alfetina, vi ber dig att göra ditt bästa, som medlem av parlamentet och ordförande i Ryska Kvinnounionen, för att få slut på detta krig.

Snälla du, låt oss få veta om vi kan hjälpa dig och det Ryska Kvinnounionen.

*Från oss alla
Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, Sverige*

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har skrivit till Gordana Logar, chefredaktör för den serbiska oberoende tidningen Borba:

"Vi känner till de mycket stora svårigheterna för er tidning liksom för all media som vill vara oberoende i Serbien idag.

Vi försäkrar er vårt oreserverade stöd för er kamp att fullfölja det som skulle garanteras genom den demokratiska konstitutionen i ert land, vilket är rätt till fri press och frihet att kritisera.

Försök och håll ut! Med kärlek och tillgivenhet från oss alla

Kvinnornas demokratiska Världsförbund, Sverige"

Rättelse

I förra numret om SKV:s 80-årsfirande skrev redaktionen att Ally Wikholm läste Världens väverskor av Moa Martinson, men det var Eva Danielsson från Fyrklövern som läste och ingen annan!

Kvinnans värld i Litauen

I Litauen är inträdeskraven till högskolorna lägre för kvinnor än för män. Två tredjedelar av de arbetslösa är kvinnor. 62 procent av befolkningen tycker att p.g.a den höga arbetslösheten har männen större rätt till jobb än kvinnorna. Abort är fortfarande det viktigaste preventivmedlet. Detta och mycket annat kan du läsa om i Woman's World, som utkommer på engelska fyra gånger om året. Adressen är P.O.Box 62, 2000 Vilnius, Litauen. Fax: 009370-2-628543.

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Postgiro: 50 50 95-0 Insamlingskonto: 5 13 23-4

Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-640 92 05
Tisdag och torsdag 13.00-15.00

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
Måndag till fredag 10.00-15.00

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är:

- Att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnors deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.
- Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa, och ges samma utbildningsmöjligheter.
- Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval - mot krig och imperialism — krigets främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism.
- Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

SKV har i korthet följande historia:

1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställdhet. 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till KDV (Kvinnornas Demokratiska Världsförbund), WIDF, (Women's International Democratic Federation).

KDV har konsultativ status hos FNs ekonomiska och sociala råd, samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag.

SKV-avdelningar:

Arvika
Brita Tener
Högåsvägen 4
671 00 Arvika

Boden
Marianne Soutukorva
Rädisvägen 6
961 48 Boden
Tel: 0921/723 77

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Hagvägen 6 A
612 94 Finspång
Tel: 0122/601 40

Forshaga-Kil
Ingela Wessmark
Prästbol PI 7003
665 00 Kil
Tel: 0554/153 07

Centrala avd i Göteborg
Barbro Andersson
Värevägen 2 D
433 75 Partille
Tel: 031/95 76 05

Göteborgsdistriktet
Zaida Hagman
Säckgränd 3
415 03 Göteborg
Tel: 031/25 31 65

Göteborg Bjurslätt
Harriet Engman
Molnvädersgatan 32
418 35 Göteborg
Tel: 031/53 66 96

Gävle
Elsa Kontturi
Ruddammsgatan 38
803 11 Gävle
Tel: 026/19 19 57

Karlshamn
Sonia Karlsson
PI 1049
290 72 Asarum
Tel: 0454/291 60

Karlstad
Siv Dahlgren
Fogdegatan 10
654 62 Karlstad
Tel: 054/10 09 52

Katrineholm
Gunnel Rudin
Repslagarvägen 96
643 32 Vingåker
Tel: 0151/122 00

Kramfors
Elisabeth Östlund
Fiskja 5221
872 00 Kramfors

Linköping
Sonja Wahlstein
Kagagatan 8
582 37 Linköping
Tel: 013/13 08 48

Luleå
Agnes Wennberg
Vinkelgränd 1
951 41 Luleå
Tel: 0920/195 34

Lund
Astrida Svensson
Mellanbacken 8
240 10 Dalby
Tel: 046-20 08 222

Malmö
Kerstin Sandgren
Bokhållaregatan 35F
211 56 Malmö
Tel: 040/23 36 75

Mölnadal
Gunhild Johansson
Storgatan 26
431 31 Mölnadal
Tel: 031/27 71 04

Olofström
Carina Gillberg-Björk
Snöbärsvägen 12
293 00 Olofström
Tel: 0454/400 77

Orust
Emi Friholt, vice ordf.
Stocken 2127
440 80 Ellös
Tel: 0304/512 15

Piteå-Munksund
Anna-Lisa Nilsson
Mossvägen 45
941 00 Piteå
Tel: 0911/378 35

Skellefteå
Pia Risan
Frostgränd 23
931 51 Skellefteå
Tel: 0910/397 80

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholms innerstad och norra förorter
Gerd Thambert
Åsögatan 170:1
116 32 Stockholm
Tel: 08/641 46 51

Stockholmssödra förorter
Eva Danielsson
Pelargatan 16
121 47 Johanneshov
Tel: 08/ 649 57 00

Umeå
Katarina Sandström
Klaverstråket 32
902 57 Umeå
Tel: 090/12 17 38

Uppsala
Anneli Granholm
Studentstaden 4
752 33 Uppsala
Tel: 018/54 26 07

Östersund
Li Öm
Divisionsgränd 4
831 38 Östersund
Tel: 063/10 30 64

Förbundsordförande:
Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 24 Karlstad
Tel: 054/18 99 61

Hertha läggs ner, Kvinnosyn läggs ner, Socialistisk debatt läggs ner

Tre tidningar som alla har en väsentlig roll att fylla bland media.

Hertha läggs ner på grund av brist på pengar. Hertha, liksom Vi Mänkor är beroende av både prenumeranter och tidskriftsstöd, det statliga tidskriftsstöd som ges till kulturtidskrifter för att garantera en mångfald. Tyvärr är kulturrådets prioriteringar alldeles för oberäknliga för att vara en garanti för kontinuerlig utgivning.

Nu när två "kvinnoröster" och en radikal kamrat tystnar är det viktigt att vi andra höjer våra röster desto mer.

Prenumera på Vi Mänkor! Hjälp oss att sälja Vi Mänkor! Marknadsför Vi Mänkor!

Hjälp oss också att förbättra tidningen genom kommentarer och synpunkter!

Redaktionen

Vi Mänkor som taltidning!

Nu kan du prenumerera
på Vi Mänkor som
taltidning.

Priset är detsamma som
för pappersutgåvan
– 140 kronor
för fyra nummer.

Anmäl ditt intresse till
redaktionen,
eller ring Zaida Hagman,
tel 031-14 40 28.

Prenumerera på Vi Mänkor, eller ge bort en prenumeration i present!

**Då får du ett presentkort, handmålats av Karina Gustavsson,
att ge till din vän.**

**Du kan också beställa gamla nummer av Vi Mänkor
mot 10 kronor i frimärken.**

Skriv eller ring till redaktionen, adress nedan.

- JA - jag vill gärna prenumerera på Vi Mänkor - pg 90 24 - 1
- ☐ Helår 4 nr 140 kr
 - ☐ Gåvoprenumeration 140 kr
 - ☐ Stödprenumeration 200 kr
 - ☐ Jag vill veta mer om Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)
 - ☐ Jag vill bli medlem i Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV)

Räkning till:

Gåva till:

Namn.....

Adress.....

Postadress.....

Telefon.....

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG

POSTTIDNING

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv
eftersändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

Nästa nummer handlar bl a om barn.
Vi önskar våra läsare en ljus vår!

Vi Mänskor

Linnégatan 21 413 04 Göteborg